

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

XII. Vniversam doctrinam de Usuris, ex certis principiis, nova methodo
perspicuè & breviter traditur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

DIALOGUS DUODECIMUS

DE VSVRA.

1. ANTIM. **S**erius advenis, quam credideram, haud dubie, ut instructior ad congressum accederes.

2. PITANOPH. Parum instructus accedo; hanc cum tibi relinquendam esse putavi; majoris negotiis quoniam mihi persuferam, illa omnia paulo diffiniri digere, ac describere, quae in aliis cōgressibus ab aliis, quae ut mihi summo per placent, quem felicem ad immensos difficultibus & curis liberaunt, ita fortè nonnullis magis ariderent, si alios etiam auctores ad eus flessem; nempe eos dumtaxat citasse, saltem ut plenum vult es, qui sunt è tua familia; quod infallit, aliquid invidia conciliat, quam veritatem, preteritum hoc tempore fugere debent.

3. ANTIM. Haud ingratus accidit, quod pro tua luminitate suggestus, in dilem meam nosti; nullo penitus me (Densam) in tractandare literaria, sicut erga hunc, vel illum, auctorem affectu ducentiones aquæ vereor, modò & quæ docti sint, & ut

etiam unquam laudem extraneis detraho, ita nullum vitium in domesticis osculator; nunquam illi mihi remittente vici sunt; qui aliorum laudes ferre nequeant, & suorum vita putidè tuerentur: is sum qui magis ignoram, præstantissimos homines ex omnibus & classe de doctrina mortui scripsisse; elemosinaria describerem, cum eorum opera palam putem, & omnium manibus terantur: nemo tantum est, qui minima nostra Societas suos exhibuerit, & etiam nunc habeat, non ultimo fornicatus confessus; Quid Toletus, Suarez, Vasquez, Molina, Valencia, Sanchez, in re morali præstiterint; quid Lefius, Lugo, Reginaldus, Layman, Capellanus, Quid Tannerus, Coninx, Prapostus, Amicus, Salas; Quid Oviedo, Arriaga, Gondius, Fagundes, Henriquez, Baldellus Dicatilis, & alii de hoc argumèto scripserint, nemo opinor

literaria veritatis ignorat; scio, à nonnullis suscipiendo hominibus laudatos auctores floccari fieri, quæ de qua doctrina moralis, non defensores, sed adiutores effent; sed hujusmodi nihil moror; nec coniunctionis, sed veritatis & religionis congressum: Itaque tuis votis abunde morem generali quodcumque auctores omnis generis desiderant, & ad eam affectim; utinam tot auctant citationibus & numeris implere paginas; congerere loca, cœntones consuere; jucundius semper meas nugas seorsim exponere, & proptiis armis pugare, quam alienis, sed ad rem, mi homo, nam in temporis angustiis, tempus in cassum terere non

4. PITANOPH. Juverit fortè aliquando hæc à te accepisse, & si per otium liceat, de hoc argumendo pluribus aliis; vñc verò his omisissis, proposita materia tractanda est, quæ est de usura, de qua multi grandes tractatus scripserunt; nonnulli scorsim ex professo; alii conjanctim; cum scilicet alias materias simul discusserint; quid addi à repositis non video.

5. ANTIM. Novam saltem methodum inibo, & ex jactis principiis, cuncta definiam: ab his autem controversias initium ducam, quæ ad usuram pertinent, quæ ut melius intelligantur; suppono vel statuo, usuram nihil aliud esse apud Theologos morales, nisi lucrum ex iure mutuo, vel actionem ipsam, qua prædictum lucrum percipitur, seu peccatum ipsum, quod prædictæ actioni inest; scio à latinis antiquoribus aliter accipi; sed de nomine non est disputandum; definitionem nominis esseputa, in qua habes, quid hoc nomine intelligam, & tu ipse intelligere debeas, quotiescumque hoc vocabulum à me prolatum audies.

6. PITANOPH. Inde nifallor maximam disputationum partem rescinderent, quotquot dñe literaria scribunt, si quæstiones & controversias de vocibus omittentur; nihil tamen inde laudis eruditis quibusdam scriptoribus de tractum velim, qui literaria & anacriticæ hujusmodi dissertationes, etiam fusè prosequuntur; perscrutantur antiquorum Autorum volumina, & multa congerunt ad eruditio, nem, id que non sine maxima laude, quam reverè illis ut dixi, detraciam nolim; quamquam, si meam indolem consulas, res ipsas longè scire malim, quam voces, & pluris facio Herum, quā māincipium; voces enim, ut tutescī, rebus serviant; Indolem meam appello; laudi ne, an virtio veritas, perinde est; quisque suos patitur manes; ut suum cīque sensum relinquo liberum, ita meum probo, ac mihi liberum vendico.

7. ANTIM. Ut Ingenuè mentem tuam aperis, ita haud malè accipio; & quia novi genium tuum, ab iis quæstionibus abstinebo, quæ plurimum quidem eruditio, minùs tamen solidæ & catholice veritatis præferunt; ne ab hoc argumendo, quod disputatione suscepisti, vel minimū discedam, nostras Salmasius exempli loco esse potest, qui multa de usura scriptis ad eruditio, ut vocant, & nescio quam antiquioris literaturæ ostentationem, castigat vocabula, emendat sententias, sensus indagat, particulas mutat, at quod sane doleo, in re ipsa, errat turpissime, sed quid amabò ab Heterodoxo, nisi Heterodoxa expectares; quid Calvinista, nisi heres? Caroli Molinæ Simiam egit, cuius tamen librum de usura, nunquam se leguisse profitetur. Contra Salmasium nonnulli egregie scripserunt; sed præ cæteris nunquam satis laudari poterit noster Gibalinus, qui hoc argumendum penitus exhaustus grandi volumine, quod de usuris & fœnore nuper edidit, opus sanè, meo saltem

falem judicio, in quo ad rerum copiam, styli nitem, eruditionis precium, doctrina laudem, Theologiam & majestatem, doctrina soliditatem, scriptoris diligentiam, nihil prorsus desideres.

8. PIHANOPH. Mihi gratulor; licet enim magna illa volumina non ita mihi placeant, illud tamen summoperè mihi placuit; & ut libertè dicam, hunc fere unum legi, ut me ad hunc congressum, in quo de usura te acturum esse dixeras compararem; sed perge quæso; nec enim Catholici disputatione, an usura peccatum sit, quod sacris literis traditum fuit, multorum conciliorum decretis & canonibus firmatum, & Pontificiis constitutionibus confirmatum; sed quæso veleum obiter falem indicares aliquam demonstrationem, qua penitus conficias, usuram peccatum esse.

9. ANT. Quid aliud tibi dicerem, nisi centies dictum & scriptum fuit; quisquis lucrum per usuram percipit, ex re non sua percipit, sed hoc inustum est; usuram igitur inustum esse constat: minor ni fallor est evidens; res enim quælibet ei dumtaxat fructificat, cuius est; Major patet ex ipsa definitione, in qua dicitur usura lucrum ex mutuo, id est ex pecunia mutuata, quæ facta mutuo, non est mutuantis, quia transferitur ejus dominium in mutuatarium; sic enim liceat appellare nisi hac sit demonstratio, nullam unquam demonstrationem novi.

10. PIHANOPH. Ridet Antimus & hoc pro demonstratione venditas: quam haud dubiè multi negabunt, immo centies audi vi negantes, divino mando & ecclesiasticis decretis contentos.

11. ANT. Sed quæso, proba sis, an sit demonstratio, quid tamdem negas ex premisso, an forte illud quod secundo loco adductum est, inustum scilicet esse fructus & lucrum ex non sua, sed aliena percipere; Quis amabò hoc neget, quasi verò ex fundo alieno fructus à Domino minime concessos jure percipias.

12. PIHANOPH. Quid ni dicam, mutuatarium ultro illos fructus & lucrum concedere.

13. ANT. Ultro inquis, immo invitus; vellet enim ab onere hujusmodi & pacto immunis esse; & quis ferat, Dominum fundi pacto adiugab alio, quo hic fundi fructus percipiat? quid amabò inustum, nisi hoc inustum est?

14. PIHANOPH. Do, ut Des, hoc beneficio te mihi obstringo, ut velinde obstriclus aliquid rependas.

15. ANT. Das ut Dem, v.g. das centum, ut centum deinde reddam; cur enim plus redderem; quam dederas? & quasi verò centum illa, que à te accepi pariant obligationem pluia reddendi; illud autem, quod subiectis, me tibi hoc beneficio manere obstriclus, vel ad gratitudinem, vel ad justitiam spectat; si primum, saltas extra chorum; si quid enim grati animi ergo tibi tependam, jam usura non est, quæ est lucrum ex merito mutuo, tanquam debitorum ex pacto & justitia; si verò alterum, ex justitia, & vi mutui, in beneficium meum vertentis, teneor tantum reddere centum.

16. PIHANOPH. Eximere mutuatarium urgenti necessitate & inopia, tibi forte exiguum aliquid videatur, non verò pretio estimabile.

17. ANT. Immo magnum quid mihi semper vixum est; sed quæso te, per quid eximitur mutuarius predictis angustiis per summam, inquietus, mutuò acceptam recte; igitur illa summa mutuo data

pretio astimanda est, æquali scilicet alteri summa, quæ dōnde redditur; unde ieslat perfecta adæquatio, vel æqualitas, quam Justitia præcibit.

18. PIHANOPH. Duos sunt, quæ beneficii loco ponenda esse videtur primum est, quod dominum pecunia mutuatario conceditur; alterum vero, quod quodcumus usus, nempe duo sunt valde distincta.

19. ANT. Pecunia ipso usi consumitur, seu di illius usus est aetus, vel exercitium dominii, quod nemo in mutuo jure negaverit; quia revera transfert dominium; nec res ab usu pretio dilin- guenda est; nec emitur res uno pretio, & illius usus altero, nisi enim mutuatarius pecunia ut possit nullum inde beneficium percipit; quia in eo beneficium potest, quod mutuans non modo, pecuniam tradat mutuarii, sed illius usum liberum est, quod permittat alioquin ratio mutui abest, & est item depositum, cum igitur pro pecunia ad usum accepta, mutuatarius, tantumdem creditori deinde restituit, justa est & adæqua satisfactione; & si mutuatarius pecuniam cum uero libero accepit, eamdem prorsus cum usulibero refundit.

20. PIHANOPH. Sed privar se creditor dominio de usu & pecunia & se ad id obligat, quod revera est estimabile est; quid ni ergo pro ea privatoe obligatione aliquid exigat?

21. ANT. Exigit haud dubiè, scilicet integrum sortem, nec privato illa meius compensari potest, quam per totum id, cuius est privatio, accedit, quod illa privatio duobus modis considerari potest, primo ad dominium pecunie; secundo quod uium, quod privetur creditor dominio sua pecunie compensatur, vel adæquatur per obligationem, quæ mutuatarius adstringitur, refundendi scilicet æqualem summam, ac proinde restituendi creditori in primum dominium; secundo consideratur illa privatio, quo ad usum pecunie, & hic, vel ells ad lucrum, vel ad dannum emergens vitandum, vel ad merita distractiōne pecunia; si ells ad lucrum, intentum scilicet, ac solitum, vel ad dannum certum fugientem; negare non ausim, quin aliquid pro rata, immo sortem accipi possit, non quidem ratione mutu ratione lucri cessantis, vel danni emergentis, de quo infra, si forte interroges; nempe hī duo tituli perpendi lucrum legitimi uulnus, contentur, quod è uis pecunie ad merita pecunia distractiōne furuit erat, nihil sanè creditor ratione illius usus impedit referre debet; immo illa privatio fecit, ne pecunia distractiōne fuerit, quod sanè in commodum creditoris privat.

22. PIHANOPH. An forte negabis jucundum & guttum fore, possidere & apud se habere pecuniam, ad omnem eventum paratam, quia tamen creditoris privati?

23. ANT. Pecunia, quam citra usum possidet, bonum dici nequit; nec enim per se bona est; immo semper alicui periculis subiacet, ne tibi pereat; hinc multis solenne est, pecuniam alteri custodiendam committere; at ubi pecuniam mutuam dedisti, si forte pereat, non tibi perit, sed mutuarii, qui semper illam refundere tenetur ac restituere creditori; inde igitur creditor potius, quam mutuarius obstriclus manet.

24. PIHANOPH. Memini, legiisse apud quendam autorem (nomen excidit) peregrinam rationem, propter quā creditor ob privationem mutuata pecunia, nullum lucrum referre potest; quia, inquit, cumpiva-

vis illorum temporis finiti, & lucrum, quod indebetur; iniquum igitur & injustum est, aliquid ex geratione puri matus, cum inter homines iure naturae sociabiles ea charitas esse debet, qua unus alteri benefaciens, non habeat ius exigendi quidpam supra aequaliter; in modo ex collato beneficio nullum dampnum eidem accidat, aut lucrum pereat: immo si aequaliter exigitur, beneficium omnino compensatur; si enim aliquid supra aequaliter, non adaequat, sed superat beneficium compensatio; quod sane justitiae repugnat, que consulit aequalitatem: cum igitur actio mutuarii sit per se merum beneficium, nihil prorsus ex justitia, supra sortem exigi potest; sed grato mutuarii animo cuncta relinquenda; nulla enim lege, coactiva scilicet, ingratus adstringitur; & vero si liquid supra sortem mutuarii exigit, beneficium & gratia ratio perit, quod mero mutuo repugnat; licet enim aulicus pro gratia alteri obtinenda, temporali scilicet, ut vocant, & praescindendo ab omni lege positiva, qua id prohibetur, pacisci valeat, & inde aliquid lucri referre, quia illa gratia, qua pollet apud Principem, est aliquid pretio aetimabile, & obtinat gratiam quasi meritis loco habet, & est premium illius obsequii, quod Principi defert; (in mutuo nihil simile habemus) sic pro labore & industria, premium merito exigitur, nempe haec non est quid per se sterile, ut pecunia, sed fructiferum, & dignus est operarius mercede sua; in mero mutuo nihil tale videmus: cum descendis ad rationem Aristotelis, qui vultillas tantum artes rem suam augendis ferendas esse in Rep. quae saltus alicui prospiciunt, & nulli per se obflunt; sed ars usuraria, vel feneraria est ars acquirendi cum danno alterius, ac ditecendi ex aliorum paupertate; idque per se, cum per se pecunia nullum fructum ferat: nec est quod aliquis dicat, bonum esse in Rep. si pecunia praesens ad manum sit, licet pro mutuo aliquid solvatur; nam revera non est bonum, sed minus malum, quod ad majus vitandum Resp. nonnumquam tolerat: haec pauca ex tua Summula delibavi, quae in hunc locum satis quadrare videntur; & vero, ut dicam quod res est, mihi probè factum satis ac perspicuum esse videtur, in mero mutuo, nihil supra sortem exigi posse, nisi propter lucrum cessans & dampnum emergens; ac proinde ratione in collati beneficiorum, vel privationis pecuniae, vel concessi illius usus, eam non esse, quia iustus titulus aliquid supra mutuatum sumendum ex justitia exigendi nitatur: unum restat, non plene discussum; utrum scilicet ratione periculi, & suspecte fidei mutuarii, quibus creditor suam pecuniam committit, aliquid supra sortem exigiere possit.

27. **ANTIM.** Non desunt viri doctissimi qui hoc licet fieri posse afferant, Gibal. lib. 2. cap. 4. art. 1. multos citat, scilicet Joan. Medin. Cordub. Salon. Aragon. Valent Sa, Molinam, Less. Pet. Navarr. Salas, Castro Pal. Malderum, Roderic. Gabriel. Bonac. Filiuc. Lugo, Turrian. Dian. Layman quibus accedit Major in 4. d. 15. q. 31. cas. 15. quia subire in gratiam alterius periculum probabile ac notabile, quod scilicet vir prudens jure timere queat, est aliquid pretio aetimabile; quid ni ergo in paetum deduci possit, ut is, qui sortem suam periculo exponit, ratione praedicti periculi, aliquid lucri referat: pro parte opposita sit Nobilissimus Doctorum Manipulus, quos idem Gibalinus citat; scilicet Sotus, Conrad. Lopez, Tolet, Bannez, Rebello. Palacios, Garcia, Joan. de la Cruz, Guttier, Reginald. Azor, Menoch. quibus accidunt Navarr, cap. 13. n. 81. Hartman Pistor d. q. 2.

n. 48. lib. 1. Laurent. De Rudolp. p. 3. de usur. Leotard. q. 23. n. 17. 27. ubi multos citat & hanc sententiam apud juris peritos communiter receptam esse testatur.

31. PITHANOP. Utramque probabilem esse dicere, saltem per locum extrinsecum; quis enim neget, tam multos Doctores & tanti ponderis, opinionem quamplam probabilem facere, a cedit, quod utrumque militant rationes probabiles, saltem hoc in mihi facile persuaserim.

32. ANTIM. Fato, rem hanc adeo lubricam esse, ut vix definire audeam, quid tenendum sit, licet enim negare non possum, quin prima illa sit probabilis, vix tamen altere aequalis, esse certò probabilem, tum quia nonnulli gravissimi autores, ut Ludovicus Lopez à Gibalino citatus, eam reiiciunt, ut improbabilem & periculosam; tum quia in rationibus confutatur, quibus non satis aptæ solutiones consentiunt.

33. PITHANOP. Secus evenit ac cogitaram; putabam enim, oppositam esse longè probabilem; tum quia illorum à quibus adstritur major autoritas est, tum quia illa ratio, quam attulisti mihi maximè probabilem esse videtur; nempe quis non videt, exponere suam pecuniam periculo, esse aliquid pretio estimabile? cur igitur justum lucrum inde referri non potest?

34. ANTIM. Hoc facile dicitur, sed æquè facile negatur; si hoc periculum cum ipso mutuo conjunctum sit; equidem non negarim, ratione periculi, augerit lucram, quando aliquid est cum periculo conjunctum, cui justum lucrum competit, licet minus; v. g. defendo vitam, vel res alius, hinc actioni suæ præmium competit; si hoc sit cum meo periculo, haud dubio, ratione periculi, magis præmium erit; sic vendo merces alteri, cum probabili periculo, ne unquam solvat, vel expensas facturas sim, in solutione procuranda, inde carius vendere possum; idem dicendum est de locatione domus, vel alterius rei; supponitur enim, secluso periculo, aliquid lucrum, quod magis erit, si periculum accedit; at verò in mutuo, nihil lucri percipi potest, igitur solùm periculum lucrum faceret, quod meo iudicio dici nō debet; alioquin quisquis etiā sine ratione, maximo periculo se exponeret, plurimum mereretur, quod vel dictu ridiculū est.

35. PITHANOP. Fidejussor exigere potest aliquid propter periculum, cui se exponit, solvendū debitum; idque ratione periculi tantum; idem de assecurante dictum sit, sic enim vocemus eum, qui præstat securitatem, igitur ratione solius periculi, lucrum jure percipi potest.

36. ANTIM. Nescis fortè, fidejussorem obligari vi pæcti, ad debitum solvendum, si forte mutuariis solvendo non sis; quis autem neget, prædictam obligationem esse pretio estimabilem, ac proinde pro illa, quid exigi posse, pæcto scilicet ita in iure, equidem aliquid periculum supponit, & quod magis erit periculum, magis revera lucrum exigi potest; non tamen ratio periculi tantummodo habetur, sed obligations, vel oneris, ad quod fidejussor se obligat, quod revera suo præmio dignum est; scio, nonnullos esse repugnantes quos citat Leotardus n. 30. scilicet Molin. Corvaru. Roderic. Franc. Francis. de Cald. Hering. Heigium. Menoch. quia inquit fidejussio ab amicitia nascitur, ut mutuam ab effectione amico; ac proinde neutrī merces debetur, longè tamen probabilius est, ac verius, si fidejussore aliquid præmium exigi posse; quia revera illud onus, quod suscipit, suo præmio dignum est, ut facetur ultra Leotardus, à quo multi citantur, ut Barr. Paul. de Castr. Decius. Scacc. Mārt. Maur. Barbosa, Navarr. Caroc. Vala. Lopus Scacc.

Ugolin, accedunt Theologi fere omnes D. Thom. Cajeran. Soto Pet. Navarr. Less. Salas, Molfet. Bonac. Molina, qui multos citat, adde recentiores omnes; verissimā igitur esse arbitor hāc sententia; id est assecurante dictu esse velim, qui cum sit etiam fidejussor, quid mirum, si pro illo onere, ad quod se obligat, fortē integrum, aut merces, vel earum præsumendū, si casu aliquo perire contingat, & pro illa obligatione, quam suscipit, justum lucrum exigere ac percipere potest; at verò in mutuo, eadem ratio non est, in quo, creditori nullum lucrum, sapere forte competit.

37. PITHANOP. Nisi esset periculum, fidejussor nihil exigere posset; igitur exigere ratione periculi.

38. ANTIM. Fidejussor etiam si periculum nullum sit, præter illud commune, cui res omnes humanæ subiecta, potest, si velit, pacisci de aliquo lucro, pro illo onere, ad quod se obligat; cum enim ad id non teneatur, & sit aliquid molestum, non video, curde aliqua mercede pacisci jure suo non possit: manet igitur, ratione solius periculi, lucrum exigitur, non possit.

39. PITHAN. Negare non poteris in iudeo & sponsionibus, solius periculi ratione haberi; unde si quis certus sit, dñe, super qua sit sponsio, ut amittere non possit; id est, si omne abit periculum, lucrum exigeremus potest; saltem ita communis sententia traditur.

40. ANTIM. Titulus, quo lucrum adquirio in iudeo, vel sponso, est pæctum, vi cuius, sub tali condicione, rem suam æmulus mihi cessit, ut & ego illi eadem lege meam æqualem cessi; unde ideo si justum incertus ero, quia vici, quid hoc est? quia, vel aequaliter, la conditione posita est, sub qua, illud mihi ultra dombat; intercedit enim mutua donatio, sub tali, aural conditione: equidem si certus sim conditionis illius ponenda, qua posita, lucrum mihi competit, & hoc nesciat adverarius, facile concesserim, lucru jure possum adquiri; quia error & dolus contra eum causas deditur; hoc tamen non faci, tur ratione solius periculum, crū exigatur, sed vi cōtrāctus; id est, vi libera donationis, quæ ab incerta conditione dependet; neq; in hoc illa est difficultas; non desunt ramen, quid est, si alter spondentium, qui certus est rei, super quā sponsio, dolo non agat, sed ingenue moneat alium, sibi rem illam certò constare, tunc justum lucrum percipere posse.

41. PITHAN. Mirari satis non possum, quomodo neges, molestiam illam, dolorem animi, & mentis agitationem, propter probatū periculum, cui fortè creditor expostam esse cognoscit, esse aliquid pretio estimabile, ac proinde quod in pæctum deduci possit; sic alii labores & injuria compensari solent, quamvis nullum aliquid in bonis damnum afferant.

42. ANTIM. Mirari desines, ubi meas rationes audiens; sed primo loco, ad ea, quæ opponis, facile repono, molestiam illatam alii compensari tantum, vel ratione injuria; ut iustitia consolatur, sic is, qui alium afficit injuria, jus læsum reparare debet; vel ratione actionis, obsequiū, industræ; nam que maiori labore, & difficultiū sunt, pluris æstimantur; igitur simplex molestia, vel animi agitatio præmium, seu mercedem non meretur, nisi conjuncta sit cum alio, quod jam alioquin præmium ac mercede dignum est; sic pro alio molestiam pati, mercedem meretur; at in nostro casu, mutuatio nullum præmium supra fortē meretur, ut patet; igitur molestia illa & mercedem meretur.

43. PITHAN. Perit utū, proximus saepe maximè iuvatur, & extremis angustiis eximitur; igitur a clie bona

benignus sit hat cum periculo, dicitur mutuans
exponere periculo, ut juvet proximum; quis ergo
negat eadem suam mereri?

41. ANTIM. Mirum, quo proximus juvatur, be-
neficium ellenon difficitur, quod tamen in pactum
deditio posita, ut ex eo lucrum exigatur; scilicet
nempe merita gratitudini relinquendum est;
& faciat fidejussor metus, fateor, majus esse
benificium; ac proinde magis gratum esse debet;
mutuatum, non tamen in pactum deduci debet;
quia includit in mutuo, ut si aliquod lucrum in-
decurat, ex mutuo, sed difficiliore exigi cedendum
sit, ex mutuo cum maiore periculo conjuncto;
quod diligenter observes velim; sic ex fidejussione
cum magno periculo conjuncto, majus lucrum exi-
guum, p. fidejussio est justas exigendi lucri titu-
lus, non ex obsequio, quod exhiberi difficultius est; i-
tem locutione cuiuslibet rei, cum majus haec in-
commodum & maiorem molestiam afferat: igitur
nec nulo periculo, nec nero mutuo merces compe-
tingit, ne unicus simul ut pater.

42. PITHANOPH. Sed quod te expone mihi rationes il-
lae, quae obiecto validae esse videntur, ut hanc sen-
tientiam concuorum torrentem amplexus fuerit.

43. ANTR. Faciam jubes, idq; breviter, ne inhis
dumit hincem. Creditor, recepta deinde integras
sortes, tempore condicito, ab eis novis expensis, nullum
damnum, vel determinat patitur in rebus suis; igitur
ad expensas suas est ipsi sacis; nihil igitur aliud ex-
igere poset, & licet prudenter timeret de periculo
eiusmodi sortis, fortis receptio a fructu timor abi-
geminum gaudium secum afferat, quod mactatia pre-
remunt & compensat; cum unus animi affectus
mutuopercari non possit, quam alio affectu; timu-
bit periculo, de salute impensis gaudes, & prate-
sumtia praelatitiam omnino compensatur.

44. ANTR. Ratione praeceps periculi aliquid supra sortem
cum esse exigere potest; igitur a mutuariis illud
obligatio iniqua restineri negat; cum igitur omnes
creditorum recepta integra sorte, nihil am-
plius exigere posse, etiam si justus periculi timor prae-
ceps periculi patitur a lucro illo, ratione periculi
praeceps periculi patitur a lucro illo, ut dicamus, paucum illud
est, ut auctor, cum ab illa que illo, soluta integras sorte,
poterit compensatio; igitur nihil debetur ra-
tione praeceps periculi, quod revera ini-
quidem p. enim Inglio jure fundatur; & in tan-
tum illud periculi jure competit; igitur
auctor paucum mutuariis lucrum illud sol-
vatur, quod nemo dicat.

45. ANTR. Faciam ultro, sit ergo IV. Si ratione
periculi aliquod lucrum exigi potest, ratione periculi,
hoc pactum fieri posset in omni mutuo.

46. PITHANOPH. Parce quæso; nec enim de com-
muni illo periculo, intelligunt, cui res omnes huma-
nae subjacent, sed de singulari aliquo, quod justè ac
prudenter timeri possit.

47. ANTR. Parce tu ipse, & sustine parumper;
nihil enim adduxi, quod facile non demonstrem; vis
ratione tantum singularis periculi lucrum exigi
posse, recte; inter hoc periculum & commune,
datur aliqua proportio; nec enim unum ab alio in-
finitè diffat; v. g. in communis periculo, suppositis
centum mutuariis in una, dum taxat fors perit;
in singulari vero, ex viginti, una fallit; dixi ex
viginti, nam si ex decem, vel octo, nemo prudenter
suam pecuniam committeret; igitur inter communis
periculum & singularis intercedit illa proportio, quæ
est 1. ad 3. igitur ratio periculi ut 3. legitima est, ut
possim exigere 3. ratio periculi ut 1. legitima erit,
ut jure possim exigere 1. Igitur in omni mutuo
aliiquid exigi potest ratione periculi. Hinc duci-
tur ratio V. quæ est Cardinalis Toleti tract. de pec-
cat. cap. 51. Sic enim aperiretur porta ad uitias & fa-

& facilis modus esset; cum facile dictu sit, lucrum illud percipi ratione periculi, non mutui; vel clarius, ratione mutui, sed cum periculo conjuncti. VI. adjuncti periculi ratio non eximit culpam, quod intrinsecè malum est; sic negare fidem, fornicari, mentiri, sunt mala intrinsecè; & licet quis hæc admittat, propter periculum vita quod imminet, non tamen propterea excusat nec liberatur a culpa; cum igitur usura, id est, lucrum ex mutuo, sit malum intrinsecè, periculum quod accedit, nullo modo excusat; nec obstat, mutuantem non teneri ad mutuum, & hoc fieri ad instantiam mutuantur, qui mutuum summi beneficii loco habet, etiam cum illo onere; quia hoc nimis probat; nam idem dicere, cum ab est periculum, & creditor erga suam pecuniam maximè afficitur, ita ut agerim patiatur se illa privari; nemo tamen dicet, posse in hoc casu supra sortem aliquid exigiri; & hæc est ratio VII. Si enim pro dolore animi, quem creditor concipit ex timore periculi, potest exigi aliqua compensatio; hæc eodem jure exigi posset pro æquali dolore animi, quem creditor concipit ex amore sua pecunia, cum scilicet ea privatur; nempe si dolor animi ex timore pretio estimabilis est, cur etiam dolor ex amore pretio estimabilis non erit; igitur ut pro isto nulla compensatio exigi potest, ita pro illo nulla merito exigitur. VIII. lucrum exigitur ratione periculi, vel quod revera est, sed non timetur; vel quod timetur, sed revera non est; sed neutrum justum esse videtur, non primum; quia timor periculi creat illam molestiam pretio estimabilem, ut supra dictum est; igitur cum hæc ab sit, compensationis ratio ab est; non secundum, quia vanus timor estimari non debet; vanus autem timor est, si timetur periculum, quod non est.

48. PITHANOPH. Unum omittis; nam periculum quod est, jure timeti potest; & justam compensationem fundat.

49. ANTIM. Prævertisti; hoc enim minime omissem; fateor igitur, si ratio veri periculi, ac justi timoris aliqua compensatio exigi possit, hoc argumeto, nondum rem confessam esse; & licet dico prima capita ad lucrum exigendum non sufficiat, ultimum sufficiere videtur; at si tantum illud periculum lucro faciet, quod revera est, atque timetur, contendo rem esse multis erroribus obnoxiam; cum enim affectus hominis ex cognitione procedant, timemus ut plurimum, non quod malum est, sed quod malum esse putamus; ac proinde non video, cur is, qui periculum esse credit, licet revera non sit, jure non timeat, perinde arque si periculum esset, & timoris sui justam compensationem non exigit; igitur vel nulla compensatio jure competit timori periculi veri, aut si competit, etiam timori periculi putati, non veri, competit, necesse est; at qui nulla compensatio competit periculo, quod revera non est, licet revera non sit, igitur nec periculo, quod est, & timetur: accedit quod non parva difficile esset, discernere verum periculum a non vero; ita ut ad communem rerum humanarum periculum reduci videatur. IX. ex c. Naviganti de usuris, creditor, qui non vult mutuo dare, nisi iurcipiat in se periculum fortis, & pacificatur de certo lucro, pro ista securitate, prædictum lucrum licet percipere non potest; qui aperte cum illud est usurarium, ut docent omnes canonisti, & Gibalin. art. 2. qui 4. n. 23. citat Antonin. Conrad. Major. Sylvester. Cajet. Binsfeld. Jason. Lup. Calderin. Santern. Navarr. Covarr. qui testatur communem esse Theologorum, Salas, qui multos dabit; videri possunt alii a. pud Leotard. n. 3. ubi citat 20. gravissimos autores. Si ergo creditor etiam suscipiens in se periculum

fortis, quando revera est periculum, non potest licet lucrum illud exigere supra sortem, c. un scilicet ad hoc pactum cogit mutuantur, ita ut circa illud mutuo dare nolit, potiori jure dicendum est, credito ratione periculi, quod tamen in se non suscipit; sed mutuantur relinquunt, nullum lucrum referunt possit; si enim cum majoris detrimenti periculo non licet, potiori jure cum periculo minoris non licet.

50. PITHAN. hoc cap. Naviganti, ut accepi a canonicis, difficultum est, nec tam usurariis in exercitando seniores, quam interpretibus pro expositione lectum est, ut ex Lupo observat Gibalin, apud quem varias expositiones legi memini, de quibus quid censes libenter audiam.

51. ANTIM. Per me licet, tu prius expone, ut deinde de judicem.

52. PITHAN. Juverit prius textum adducere, qui sic habet; Naviganti, vel eunt ad mundinas, mutuant pecunia quantitatem, eo quod suscipiat in se periculum, reperit aliquid ultra sortem, usurarius est censendas. 1. Alioquin volunt loqui Pontificem de periculo si etiatio, & suppeditatio, non tam in vero, seu probabilitate. Alii dicunt, damnari tantum a Pontifice premium iusitum, & cedens, non iustum & quadrans in estimacionem periculi. 3. Alii docent, eum damnari a Pontifice, qui cogit debitorem, illud secum pactum inire; aliquo mutuo non daturus. 4. Alii volunt, hanc legem hanc tantum pro foro externo, non pro interno. 5. Denique dicunt, mendu in textum irrepsisse, & sublatam fuisse negationem, ac proinde sic esse legendum, non est censendas usurarius, en tibi varias expositiones, quid de his censes.

53. ANTIM. Prima non placet, quam Molinai est testatur Gibalin, qui eam probat; quia, verba legio proprio ac vero sensu accipienda sunt; igitur illa vox textus periculum, de vero periculo intelligenda est, inde agere de periculo navigationis, quod omnino virorum est, non hæc est: secundum est etiam non probo, quod Adriani, quia illa vox aliquid nihil excipit ultra sortem, nec intelligi potest, ut significet aliquid supra periculum, ut vult non nemo; cum expresse Pontifice dicat, aliquid ultra, id est, supra sortem; igitur omnino præter sortem excludit. Quartam admittendam esse non puto, quia vox illa censendas, etiam in forum internum quadrat; alioquin nulla fere lex ad forum internum pertinet; Quintam aliqui tenent, citata a Leotardo n. 24. scilicet Bernarius, Guidelin, Layman, Barbosa, Fachin, Nabon. his accedunt Petr. Wadingus tract. de contract. disp. 6. dub. 7. tit. 5. Celsus Pal. tract. 22. disp. 4. punct. 18. Gibal. cit. art. 3. n. 5. quia scilicet particula, que sequitur in textu, illa quaque, non est adversativa, sed copulativa, ut obseruat idem Wadingus, nec non Gibal, qui multos citat cum igitur Pontifex casum, qui sequitur, ab usuris beret, etiam superiore cum secundo connexam usuram liberasse censendas est; sed ut optimè Leotardus monet, non nisi temere hæc negatio inferi potest, quam nullum exemplar habet, nec ullus ex antiquis canonistis, ne per somnum quidem aperit, nec illa particula copulativa negotium multum sufficit, nam unum casum copulat cum alio similitudine facti, vel argumenti, quod sufficit, hanc igitur expositionem, vel negationis additionem, probare non possum; est enim quæstio facti, ita secundum tabulis & testibus.

His ergo rejectis, tertiam expositionem admitto, quam communem Theologorum esse testatur Covarr. 1. Var. c. 2. n. 5. pro hac autem citantur a Gibal. n. 2. Antonin. Conrad. Major. Sylvester. Cajet. Navarr.

licet

Licet de lenteiam mutari, Santern. Lup. Cal. der. Bönnfeld. Salaz. adde Lefl. lib. 2. c. 20. dub. 13. n. 11. Molin. 4. 318. n. 2. Petr. Navarr. d. reft. lib. 3. c. 1. n. 343. add. Azor. Villag. Bonacini. Facta quos citat Leotard. n. 5. hic tamen hanc expunctionem non amplectitur, quia inquit n. 9. maius reponat verbi constitutionis: cum dicat lo non sibi competit, non verò eo quod adigit ad eum. Sed pace dixerim hujus viri, quem magis, gravissimum verborum sensus manet, cum predicta positione; ut illud suscipere, sit mera condictio, id quia pecuniam suam dat mutuo: quod re- vereā mutuariē reponatur verbi constitutionis, quif qui verba intelligit, hanc repugnantiam videret; sed 40. se tamū praefacionis Doctores & Inter- pretationes repugnantiam non vident, necego vi- deo, quidquid sit iuxta illam, cap. n. 9. facili- tate: Quodautem sit usura imponere hoc o- mutuariato, ut hoc p. a. cum mutuatore in- ter, cum controv. est, & Doctores con- sentiunt, etiam Leotard. n. 5. qui multos citat, & docentem Canonistæ, ut Gibalin. obseruat art. 2. n. 1.

54 PITHANOPH. Potest creditor exigere fide- jussionem, & hoc cum pro fidejussione: id que sine usura mutuaria, dictum eligiatur in mutuo potest mutua- tariis ad aliquod obligari, circa ultoram, cur non ad acceptum creditorem pro fidejuslo.

55 ANTIM. In mutuo transfertur dominium pecunie in mutuariis; ac proinde si pereat, illi- pen. & creditor habet actionem adversus illum: mutuarii voluntarii mutuarii relinquendum est, pecuniam suam malecurari velit, aut nolit: si- mutuarii voluntarii pereat, ad pactum assecuratio- nis non debet: equidem creditor à mutuata- riis potest fidejuslorem, non tamen quem debitor voluntari, sed quem mutuarii lus- tam inveni: sive gratis fidejussionem faciat, utrumquicunque lato: si ergo ad aliud onus adstrin- gatur, mutuarii, usura est.

56 PITHANOPH. Si alius potest assecurare pe- cuniam debitorum pro lucro, non video, cur creditor compatria non possit.

57 ANTIM. Potest, hanc dubiè, sive post mu- tuum, sive in mutuo: modò non sit conditio mutuo sive quia creditor mutuo non daret, sed li- cito, ut mutuarii mutuarii, & assecuratorem quæ- situm ipse perindeat, sive creditor, sive alius mutuarii, non vero creditor assecuratorem accersere, & proposito lucio invitare: & in hoc, meo opere, nulla est amplius difficultas: quod enim si- fideliter competat premium, jam supra dictum est, sive expessi fib. hoc jure §. labo. ff. de donat. & c. p. a. Doctores, Gloss. Bart. Paul. à Castr. & ceteri, quos citat & sequitur Covart. su- positorum.

58 PITHANOPH. Sed quid tandem concludis- tis de nostra controversia: utrum scilicet ratione per- citus aliquid supra sortem exigere possit: licet super parte negante, ad quam inelinas, multæ præsumptiones faciant, non tamen opinor nega- tio, patem affirmantem probabilem esse, fal- sum propter gravissimum Doctorum, qui eam auctoritatem.

59 ANTIM. Concludo, ut jubes, partem affir- matisse quidem probabilem, non tamen certò, p. a. c. 1. n. 2. quod illam gravissimi autores improba- velint: Lopes supra citatus eam periculo-

sam vocat: Wadingus in praxi nullo modo suadendam: idem Molina, & alii ejusdem assertores, teste Wadingo, qui liberè pronunciat, nulla ratione pro- babilis, sed autoritate dumtaxat hanc opinionem niti: igitur est tantum probabilitas probabilis: ad praxim igitur reduci non debet: immo ex hoc cap. decima ratio ducitur, quod scilicet opinio illa, quia asserta, lucrum exigi posse, ratione periculi, nullo usu inter Catholicos probatiores firmetur, quod tamen alii opinionibus competit, quas certò tutas esse constat.

60 PITHANOPH. Cùm timor damni emer- gentis sit sufficiens titulus ad exigendum aliquid (upra sortem: haud dubiè cùm fortis jaetura sit maximum damnum, non video, cur ratione hujus periculi, la- crum percipi non possit.

61 ANTIM. Non miror à te hæc dici, cùm huc usque definitum & declaratum non sit, quo modo titulus damni emergentis, aliquid (upra sortem percipi possit: Less. lib. 2. c. 20. dub. 10. requirit tres con- ditiones; prima est, ut revera mutuum sit causa damni: secunda ut mutuarium illius damni admoneat; terciæ ut de auctario (upra sortem non pacificari, si mutuarii eligat potius & paratus sit omne damnum, quod mutuarii evenerit, relascire, cùm inque indemnem servare: ab exemplis abstineo, quæ titra sunt & obvia, v.g. cùm quis ratione mutui, quod alie- ri præstiterit, cogitare pecuniam sacerdoti accipere; vel pensionem solvere propter debitum, quod extingue- ret, si pecuniam illam, quam mutuo dedit, haberet, vel res tuas minoris vendere, aut alienas carius emere &c. esse autem iustum titulum omnes Doctores præ- ter Scotum contentiunt: modò scilicet p. a. ut p. a. præ- cesserit, quod duobus modis fieri potest. 1. si debi- tor promittat, se omne damnum compensaturum, quod creditor, ratione mutui, patietur. 2. si quando- prudenter timerit damnum, pacificatur de certa qua- piam summa; utroque modo, in mutuo pacisci posse, omnino certum est. Covart. lib. 3. Vat. c. 4. n. 5. Rota decr. 331. apud Farin. Panorm. c. 1. de uitris Sylvest. v. usura 1. n. 19. Salas de usur. dub. 1. 8. VVa- ding. tit. 1. sed cur autores cito, cùm omnes penitus uno dumtaxat fortassis excepto Scoto, in 4. d. 15. q. 2. de tertio, ad stipulat: ratio est, quia cùm mutuarii sit causa damni, præviu scilicet, & in pactum deduci, quisquis enim vult causam, efficitum velle censetur, quid mirum si pacto, ad illud relasci- dum, jure adstringi queat, & verò damnum illud est pretio estimabile; igitur de illius compensatione pacisci possum.

62 PITHANOPH. Videret hoc loco solius peri- culi pretium exigiri, nam fieri potest, ut damnum re ip- sa non eveniat: at si rectè memini, sopra dicebas, ratione solius periculi, nihil exigi posse in mutuo.

63 ANTIM. Acutè proflus: sed non advertis, Pithanophile, creditorem ita pacisci posse cum mu- tuariis, ut quidquid ex mutuo sibi damnum acciderit, id totum ipse mutuarii resarciant: quod revera proba- bilis tantum est, ac proinde incertum, quodque tan- tum aliquando esse accidat, ut sortem ipsam supererit. Uode pretium incertum, quod vel majus, vel minus esse potest, in pretium certum commutatur, & una obligatio in aliam: v.g. possum obligare mutuarium ad compensandum totum damnum, quod eveniet: illud esse potest vel 20. vel 10. vel nullum: quid nō ergo mutuarii, si velit, redimant hanc obligatio- nē incerti, alia obligatione, certi quidē, sed moderati, v.g. solvendi scilicet 5. vel 6. quia si verò una obligatio alia adæquare nō possit, sic jaetū retis, vel ales incertū,

modo fraus omnis abſit ; cerro preſio, ſine iuſtria emere poſſum, viden, quam haec facilis & iuſta ſunt,

63 PITHANOPH. Sed ſortis jaetum eſt maxi-
mum damnum; cur igitur de periculo jaetum ſortis
pacilci non poſſum, & ratione illius periculi, aliquid
ſupra ſortem exigere? hoc ſupra à me oppoſitum non
ſolviſti.

64 ANTIM. Ita eſt, led in re tam clara, ſolutione
opus eſte non duxi; quia vero muuatarius nō le obli-
get ad refuendam ſortem; & haec obligatio jaetum
ſortis non repondeat; ſi verò ſit periculum ne ille
ſolvendo ſit, non poſſum quidem aliquid ultra ſor-
tem exigere, ratione illius periculi, quia forſa adæquat
ſortem, poſſum tamen ab illo exigere fide juſſorem,
ut ſupra diſtum eſt; at ſi præter jaetum ſortis alterius
damni ſit probabile periculum, poſſum ita pacilci,
ut muuatarius ſe obliget, ad reſarcendum illud dam-
num; aut ſi ipſe maſt, ad certum preium pro in-
cerco; igitur ut pro danno ſortis obligat ſe ad refu-
endam ſortem, ita pro alio à ſorte diſtincto, obligat
ſe ad illud reſarcendum.

65 PIHANOPH. Creditor tenet mutuū dare
gratis, ac proinde dama, quæ ex muuo ſequuntur,
volens ſubī; igitur nihil ultra ſortem exigere debet
pro illis.

66 ANTIM. Quaſi verò mercator volens mer-
ces non vendat, & illarum preium jure non accipiat;
dat quidem volens mutuū creditor, ea tamen lege, ut
damnum, quod ex muuo parietur, muuatarius re-
ſarciat; nec ille dama vult gratis pati, immo vult
illud reſarciri; ſed haec ſunt levia, jam ad alium titulum
venio, ſcilicet luci ceflantis, ratione cuius, in muuo
aliquid ſupra ſortem exigi poterit, quod, ut iuſte ſiat,
L. ſi ſi tres conditions apponit, 1. ut muuum rever-
ta ſit cauſa luci ceflantis, 2. ut compensatione iuſta ſit &
ſpem illam luci adæquat, 3. ut non ſtatiu exigatur
dato muuo, ſed convenienti intervallo: addetur al-
lia conditions appositæ, pro danno emergete,
ſcilicet 1. ut muuatarius admoneatur, 2. ut hic eligat,
utrum malit ſcilicet, vel lucum incertum refuendere,
vel de certum preium pacilci: porro muuum cauſa luci
ceflantis cefendū eſt, ſi vel pecunia negotiatiſ ſub-
trahatur, ut detur mutuo, in gratiam ſcilicet muuatarii,
vel abſolue negotiatiſ deſtinata ſit: deinde
duobus modis pacilci poterit creditor, 1. ut muuatarius
ſe obliget ad refuendum quidquid luci revera-
ceſſat; incertum eſt, cum inuit paectum, ſed deinde
innotescit ex aliis negotiatiſ: 2. ut ad certum
preium, incertiloco, ſe obliget, ut diſtum eſt ſupra de-
damno emergete: Quid demum creditor jure pa-
cilci poſſit de lucro ceflante, leu de ſpe illius probabili,
Canoniftæ & Theologi communiter conſent, ſi
paucos excipias D. Thomam ſcilicet, Durand, Sot,
Innocent. 3. Joan Andre, citatos à Leſſ. dub. 1. adde
Abulens, citatum à Gibal. lib. 2. c. 5. a. 6. n. 6. fruſtra
autem illos citarem, qui hoc paectum approbant, mul-
tos videbis apud Leotard. q. 74. & Salas de uſur. dub.
19. ne paginas fruſtra occupei, abſtineo, cogita om-
nes alios; omitto etiam rationes, cum eadem pro u-
troque titulo militent.

67 PITHANOPH. Non deſunt, qui nolint, cre-
ditem pacilci poſſe de certa ſumma pro compenſa-
tione luci ceflantis, atque adeo hoc paectum dam-
ner, ut illiciuit, quia fraudibus & uſuris viam aperit.

68 ANTIM. Scio, non uollos eſte, inter Canoniftas
præſertim qui ita conſentant: oppoſitum ta-
men conſtat apud Theologos & Jurisperitos, quoſ
dabunt Leotard. q. 72. n. 6. & 8. Binsfeld in cap. con-
queſtus de uſuris. q. 1. concl. 4. Roderic. lib. 5. de red-

dit. q. 5. n. 50. Sal, dub. 20. n. 7. nec ralo deſt, ea
que meo iudicis demonstrativa: cū enim certum
lucrum minū adæquare poſſit incertum magis: nō
hui veta, unum in aliud commutari, ſed paectum in-
tri poſteſt de huiusmodi rebus: præterea ſpes illa luci
futuri ac probabilis vendi poſteſt: igitur certa preia
addici ac cenſeri: quod ſanctum in ſpem luci pro-
babili, tum in juſtum periculum dama imminēt
optimè quadrat.

69 PITHANOPH. Igitur etiam feſcluſo paecto,
muuatarius tenebitur ad compensationem utriuſque.

70 ANTIM. Minime vero: licet enim, vel lucrum
ceſſet, vel dama emerget ex muuo, non tamen
præcise ut ajuſt, vi contradiſt mutui, tenet debitor
compensare: quia vi mutui teneat dumtaxat refu-
dere ſortem: neq; enim muuum ad aliud obligat, ſi in
men debitoris culpa accidat, ut vel lucrum ceſſet muo-
tuant, vel dama emerget, haud dubie tenet ad
compensationem, qua cefſetur cauſa dama; ſed quod
eſt cauſa dama, tenetur illud reſarcire: ita docet
communiter Theologi & Canoniftæ, Gibal. art. 4.
n. 4. multos citat, ſcilicet Covarr, Sylvester Amil,
Tabien, Gutier, Rebell, Salaz, Leſſ. Calſ. Pal. Bo-
nac. Malder, Delugo Diana, Wading, dub. 7. Ro-
ta in noviss. à Beltrammin. collectis doc. 148. Joan Le-
p. 9. neque hic diſtinguit unum ab alio: nam
certum ceſſans eſt revera dama: quia dama po-
tuit, qui perdiſt lucrum, ut loquitur Glosſ. in l. mon. au-
pliſſ. de leg. 1. cū ejus conditio fiaſt deterior: quod
ne fiat, prudenti paecto, ſuſt indemnitati creditoris
ſulit.

71 PITHANOPH. Feſcluſo paecto, ſi per debi-
toris moram accidat, ut vel lucrum ceſſet, vel dama
emergat creditori, debitor tenet videtur ad
ſtam compensationem.

72 ANTIM. Id quod dicis, diſtingendum eſt:
ſi enim per moram culpabilem, ut vocant, hoc dama-
num creditori eveniat, non eſt dubium, quin debitor
teneat ad compensationem: quia eſt cauſa culpi-
bile dama illati: ſecus verò ſi mora eſt inculpabilis:
quia tunc non eſt cauſa, niſi per accidens: ita autem
citati, nempe debitor, qui culpa ſua non ſolvit, quod
teneat ſolvere, vult non ſolvere, ac proinde illud
dama, quod ex non ſolutione ſequitur, velle con-
tentur: igitur eſt cauſa illius, ſecus verò ſi vel ſolvet, ſed
non poſſit: ſuperioribus autoribus accedunt Sonin,
Decius, Cagnol, & rubens, Almain, quoſ citat Gibal.
art. 5. n. 4. item Ugoſtin. Lyp. Binsfel. Menoch quoſ
citat art. 6. n. 3.

73 PITHANOPH. De lucro, quod ex muuo
data pecunia proveniſet, nullus dubito, quin hec vo-
rē & præclarè diſta ſint: at ſi ex ipſa creditori ſuſt
industria futurum erat; an putas in paectum deduc poſſe,
vel compendandum eſt, ſi per moram culpabilem de-
bitoris ceſſet,

74 ANTIM. Ita proſuſis: & haec eſt communis-
ma ſententia, quam vide ſis apud Gibal. n. 6. à quo di-
tantur Covarr, Barboſa, Ferdinandus, Vafq, Rode-
ric. Leſſ. Salom. Ugoſtin. quibus accedunt omnem
tentiores: nam priuatio illius lucri, quod ſecilci eſt
debitor, cum illa pecunia, dama quoddam eſt, quod
injuste patitur: igitur muuatarius, qui hujus dama
eſt cauſa, teneat ad compensationem: & licet aliquot
leges huiusmodi compensationem damae videantur,
haec tamen iniqua ſunt, ut reſtarunt Leſſ. Reginald.
Antonin. Gabriel, Major, Rotell, Armill, Sylvet.
Macron, Petri, Navat, Lopes, citari à Gibal. n. 13. &
communiter Theologi, tu videſis art. 5. Gibal. ubi
haec docte, copioſe, ſolidè diſcutit.

eft, ea
certus
ius: ab
sum in
illa loci
o preia
cri pro
nime
o pacto,
tristis
l'acrum
n'amer
debitu
gas, fin
s'et'et
neutru
i: fed qu
a docen
i. art. 4
Armi
Pal. do
b. 7. Ro
Joao Lo
namb
um pu
non an
tor: quod
tor: con
er debi
vel dan
ad se
lum et:
oc dan
debito
la culpu
spabili
autori
t, quid
ade illud
le cent
vera, fed
Sonic
t, Gibal
ch quan
x mun
hac vo
ss'indu
ci polle
ilem de
mannif
a quod
Rode
n'esse
stet cre
ft, quid
s' damm
aliquo
vide
Regional
Sylvest
s. 13. &
pal. obi
ITHA

77 PITHANOPH. Exhib. nif allor colligerem, prae sortem exigi potest: mirificè quoque placuit: quod paulò fuisus probasti, ratione periculi, in mutuo nihil præcise accipi posse: fed quælo te, repe teuam illam demonstrationem, quâ usuram illicitam esse probabas.

78 ANTIM. Luctum ex re non sua est injustum: sed ultra est lucrum ex re non sua: igitur ultra est in justa, major est per se nota, probatur minor, usura est lucrum ex mutuo, sed mutuum non est suum scilicet creditoris, sed mutuarii: igitur usura est lucrum ex re non sua. Par modo injustum est accipere aliquid supra valorem rei traditæ & eundem rei duplex premium petere: Atqui in usura hæc sunt, nam usurarius accipit aliquid supra sortem, igitur supra valorē sortis: igitur duplum premium, nec enim mutuarii auger premium rei mutuariæ: licet sit bona aetio, sufficiens compensatur per creditorem ejusdem sortis: sortis igitur per sortem æqualem, & aetio per aetionem: Itaque iuri naturali usura repugnat, item Divino, Canonico, civili, uide sis loca apud autores citatos hæc enim fuisus prosequi, ad prælens institutum non pertinet.

79 PITHANOPH. Rem mihi gratissimam feceris si ex superiori doctrina nonnulla corollaria deducas, ea scilicet, quæ ad proxim & usum accommodatio esse videntur.

80 ANTIM. Per me licet, sed vitandæ confusio nis ergo, distingo per numeros.

1. Pecunia mutuò data verè alienatur, ut vocant: quia reverè transfertur ejus damnum à mutuatore in mutuarium: nec quisquam hoc nisi perperam negget: quia cum mutuarius plenam, & independentem ea utendi potestem habeat, dominum illius habet: nec enim re aliena, invito, domino, iure uti possumus: te inquam, quæ ipso usu, vel conflumtar, vel distrahit: hic de usu juris & facti fuse disputatur: sed nihil ad nos, modò constet, plenum & independentem usum pecunia cum ejusdem domino semper esse coniunctum.

11. Illa tantum propriè loquendo mutuo dari possunt, quæ usu ipso conflumuntur, vel distrahitur & accipiuntur secundum quantitatem, in pondere, numero, mensura. v.g. pecunia, triticum, vinum, &c. dixi propriè loquendo: quia etiam alia, impropterè licet, dicuntur mutuo dari, ut equus, domus, vas aureum, quæ tamen commendari potius, vel locari dicuntur, quam mutuò dari.

111. Nulla lex humana usuram licitam reddit: quia est intrinsecè mala: secus divina, quæ rationem ultræ abstergit: Deus enim est supremus Dominus retum, qui sine cuiusquam iniuria de iis disponit: sic accipit illud, non fannerabis fratri tuo, sed alieno.

14. Popularum pecunia à tutoribus ad usuras mutuò dari non potest: licet nonnullæ leges & aliquarum Provinciarum consuetudines hoc ipsum statuunt: nulla enim lex id unquam licitum reddit, quod intrinsecè malum est.

V. Pignus quidem à creditore accipi potest, fitamen sit fructerum, fructus computari debent in partem sortis: nec enim alio titulo percipi possunt, quæ vi mutui: fed ex mutuo aliquid supra sortem accipere usura est.

VI. Pro ulro mutuariæ pecunia nihil exigi potest: quia hic est à Domino, & hoc gaudet mutuarius: sed uti re sua cuique licet: igitur usus est etiam mutuarii: fed pro usu rei mea, nihil alteri debo.

VII. Mutuans non potest statim pecuniam mutuam repetere; alioqui mutuarii inutilis est: immo damnum potius, supra sortem nihil exigi posse, obiter, prudens tamen delibatti, ex quibus sumptu, cum mutuo conjuncti aliquid su-

tor damnum resarcire, si quod inferit; tenuerit denum mutuator accipere debitum, quodcumque illi a mutuario offertur: cuncta haec ex dictis perspicua sunt.

VIII. Si res mutuata pereat, mutuatio perit, quia perit dominus: atqui mutuarius illius dominus est: tenuerit autem proximo tempore, par in genere, quantitate, & bontate restituere.

IX. Mutuarius obligatus non potest ad faciendum solutionem eo loco, que in commoda ipsi esset, quia esset novum onus, quod ratione mutui, nullo modo imponi potest: esset enim aliquid supra sortem.

X. Non tenuerit creditor invitus partem debiti accipere; quia hoc esset maximè incommode, nam minutis facile perirent.

XI. Si nullum pacatum mutuo fuit adjectum, nec fuit artensa, aut prævisa pretii mutatio, circa mutuum pecunia, res mutuata in æquali quantitate restituenda est: v. g. decem modii tritici mutuo datum sunt, totidem tempore præfixo reddendi: ita Soto, Lugo, Leffius, Castr. Pal. Laym. Maled. Gomez. Panorm. Bald. Bart. Gibal. lib. 1. c. 3. a. 3. n. 3. qui prædictos citat n. 1. si enim res propter substantiam præcise expirat & postulatur, tantumdem substantia restituendum est, quantum acceptum fuit: adde usum communem communiter approbatum: si vero mutuator prævideat pretii clementum tempore solutionis, non tenuerit mutuarius solvere, nisi pro rata valoris & pretii: ita Lugo disp. 25. n. 123. Gibal. n. 4. Salaz. dub. 24. n. 3. qui alios autores citat, quia non potuit creditor posita illa prævisione velle illud lucrum supra sortem; alioquin esset usura: si autem decrementum prævideat, & nihil apponat contractui, censetur liberaliter condonare: si vero apponat, haud dubio potest obligare mutuarius ad restitutum & aequalitatem pretii: alioquin creditor damnum inde patetur: observabis tamen, si revera vendatur triticum tempore majoris valoris, licet solutio differatur in tempore minoris valoris, creditorem merito exigere, vel pretium juxta majorem valorem, vel majorem quantitatem tritici: aut si dat triticum tempore minoris valoris, quod tamen servatur erat, ut illud vendetur tempore majoris valoris, revera plus tritici repetere potest: alioquin damnum patetur: ita Medin. Sylvest. Navarr. Conrad, citati Gibal. n. 4. pati modo, si mutuorum mensuræ, datam quantitatem merito repetere potest: alioquin damnum patetur: ita Salaz. dub. 24. n. 4. & dub. 25. n. 1. Azor. p. l. 7. c. 10. q. 6. & alii. Potest autem mutuarius, etiam ante præsumum solutioni tempus triticum restituere: alioquin esset onusratione mutui impeditum; non tamen ante præsumum tempus mutuator repetere potest: quia patet iusto stare debet: ita omnes cum Petr. Navarr. l. 3. de restit. c. 2. si tamen nullum tempus in contractu solutioni præsumum est, & creditor non præviderit clementum valoris, creditor potest repetere, quo tempore videt valorem crevisse, modo nulla vis, vel frus intercellerit: ita Navarr. c. 17. n. 225. Rebell. 2. p. l. 8. q. 8. n. 7. potest enim repetere quod ei debetur, si aliunde non teneatur expeditare: sed in hoc casu, nullo prævio pacto tenetur: quamquam si creditor studio dumtaxat lucri ducatur, vix fieri potest, quin contra charitatem peccet, utrum vero farina pro tritico restitui possit, censent aliqui ut Azor. & Ripa citati Gibalino, qui tamen securus existimat, quod mihi probabilius videretur, si aliquod inde damnum consequatur: cuncta haec in unum corollarium congerenda esse putavi, quæ sibi principiis nituntur.

XII. Mutuarius non tenuerit solvere pecuniam mutuo acceptam, nisi juxta valorem pecunia, tempore mutuationis: v. g. accepit mutuo 100. duplices valoris mille librarum, ut vocant, five deinde tempore præscripto 100. duplices majoris, five minoris sint valoris, tenuerit tantum restituere 100. libras: ita Gibal. n. 23. qui citat pro hac sententia 2. autores: ratio est, quia in mutuo, non habetur ratio pecunia, nisi propter valorem, & præciso valore, ad instar calicularum est; sicut ille tantum valor attenditur, qui tempore mutuationis erat: nempe obligatio, que remaneat in mutuarius refundendi, fundatur in mutuo, idque ratione ejusdem valoris: accedit quod transfert pecunia dominum in mutuarium, agit illius commodum & incommode ejusdem mutuarii est: equidem creditor potest pacto mutuarii conditionem apponere, ut (sic) auro, vel argenteo, currente solutio fiat, ad vitandum scilicet incommode minutæ vel æreas monetas: ita Gibal. quicquid n. 16. multos autores scilicet Anton. Fabr. Martin. Bart. Bald. Hostien. Navarr. Laym. Molinam Lopez. Mendo Graff. Veg. Sal. Rebell. quid ni enim creditor pro se sibi consulat, ut damnum arcerat; immo pro eandem rationem obligari potest mutuarius ad restituendam eandem speciem monetas, nisi ramengis difficultas obsteret, vel grave damnum debitorum, vel Principis, vel demum consuetudo: immo, ut hoc pactum justum sit, debet esse æquale uniuscunq; coniuncturae de clemente, vel incremento, aut si probabile est, futurum brevi incrementum, creditor debet habere voluntatem servandi suam pecuniam usque ad illud tempus: quam tamen, ut mutuarius grammæ præster, dat mutuo: neque ratio patitur ut hocdamnum in viuis sentiat: hinc ut mutuarius sentiat, quantum debet, attendendus est valor pecunie monetae tempore contractus: ut sciat quantum restituir, attendendus est valor pecunie tempore solutionis: per modo, si quis dat frumentum in pecunia, vel in modum, si est venditio debet restituere pecuniam cum valorem frumenti tempore contractus: si vero est emptum, juxta valorem tempore solutionis: schæfne dicuntur & explicata desideras, consul Gibalino, cuncti.

XIII. Illi omnes qui liberam suorum bonorum administrationem habent, mutuo dare possunt: quia qui dat mutuo, transfert dominium in mutuarium: illi autem omnes, qui dominii acquirendi & novæ obligationis suscipienda capaces sunt, etiam mutuo accipere possunt: unde facile intelliges, quinam sunt capaces, vel incapaces: tritum est quod de fero, pupillo, Filio familiæ procuratore Religioso, autores habent.

XIV. Levitas materiæ non tollit malitiam usuræ: quia est in trinacriæ malæ: Hinc nulla lex humana dispensare potest in usura, quod de vera & propriæ dicta usura intelligendum est: nullus enim debito, quin lego humana prohiberi possint iusti causa quidam contractus, perinde acque si usurari essent, licet re ipsa usura labore cœtane: hinc tamen in judicieis usurarii cœntur: sed haec est alia de jure humano, ut vocant: permitti tamen quod usura à supremo Princeps, majoris mali vitandi causa at nunquam licet usuras exigere ab hostibus ratione mutui. Dico, mali vitandi, non lucri faciendi: unde si aliquis Princeps Judæorum usuras toleraret, seu permitteret, propter commodum seu lucrum, quod inde reportat, haud dubio peccare: peccaret item, si alio modo licite illud malum vitare potest: item cum minoribus usuris.

XV. Datur aliquod mutuum interpretativum, &

quo etiam nihil supra sortem exigere potest, v. g. Tunc

reliqui

reliquit Cajo legatum mille nummum, & dominus Caius ab Herede legatum recipiat, exigit quinqueginta nummos in annum: si Caius possit legatum exigere, sed nolit, malitique pensionem, hanc dubie ultra est, id est lucrum ex mutuo intertempore, nisi heres sit in mora, quia Caij intertempore pensione reliquit Cajo, ad onus aliquod, impediendi mille nummi emendis bonis fructificandi, vel ex bonis hereditariis praestans, id est, mille nummi prouerant, vel in singulos annos quinquaginta; vellere possit quidem solvere mille, sed non tenetur, si malit solvere pensionem ad instar censu, & cuncta hæc si fallor ex dictis perspicua sunt.

XVI. Omnis conventionis, per quam ratione mutuorum in punctum mutuarii obligatio estimabilis, supradictum in punctum refundendi sortem, quasi titulo iustitiae, ad quam alioquin non tenebatur, est usura, in punctu autem usura est, ubi nullum lucrum ex mutuo, alia facilius debitur; hinc modis non ex mutuo, ex aliis honestis & licitis causis & titulis, licet supra dictum aliquid accipere, v.g. titulo charitatis, gratitudinis, &c. Hinc usura est, obligare mutuariis medium ex iustitia, ut aliquid curet vel ut debilitas vel ut sit gratis, vel ut conferat officium, vel aliquid obsequium praefert, five honorem, five turpe, five pium, five quamlibet operum; nisi tamen aliunde sit paratus ad illam locandam; vel ut alium contra eum ineat, etiam sine dicto ius, vel incommode; excepto tamen conditione necessaria ad cautionem, securitatem, fiduciam, item ad occurrentium damno emergentem, velut cessanti; vel ut non solvat debitum antequam tempus; vel ut solvat tali dumtaxat longo tempore novis expensis facere non possit; vel ut iudicem eximat a iustis vestigialibus: cuncta novam obligationem, novum onus mutuum imponunt, ac proinde usuræ labo sordeſcent.

XVII. Usura est, obligationem non repetendam per certum tempus, in pactum deducere, atque lucro supra sortem compensare; quia ratione prorogati mutui aliquid exigit, non potest mutuam sortem; & licet illa obligatio caret in pecunia estimabilis, compensatur tamen per dictum sortis, quæ tanti estimatur hoc anno, quam proxime elapsa: licet demum nonnulli probi poterit, aliquid per modum conditionis, ut termini exiger posse creditorem sine usura, ut nolo tibi dare mutuo triticum, nisi des misericordia vnum; vel do tibi mutuo centum toto tempore, quo mischi certum praefabis officium; cum tamen omnes fere hanc mutationem periculum esse judicent, tuta in praxi esse non possunt.

XVIII. Fas est, ex aliqua iusta causa, petere mutuum, utlatur; ita omnes, nam ille sibi impunita est, et iusta causa rationabilis necessitas; licet ratione mutuarii suum peccatum indirecte vellet, id est velle directe aliquid, cum quo peccatum conjunctum est, potest tamen, si necessitas cum tamen omnes fere hanc mutationem periculum esse judicent, tuta in praxi esse non possunt.

XIX. Qui bona fide & cum ignorantia inculpatum contractum usurarium, non peccat, quod sum est; & si adulterius justus titulus lucri, quinque-

quis ille sit; modis mutuans illum, vel expresse, vel confusè intenderit, etiam sub clausula illa generali, omni meliore modo, que fieri potest, potest lucrum perceptum retinere, & deinceps exigere; ita Navarr. Lugo, Sa. Tanner. Valent. Less. Gibal. l. 2. c. 2. art. 2. qui predictos citat; hæc enim contrahentibus intentio sufficit; alioquin multi contractus essent invalidi, quod certe maximam Reip. perturbationem aferret.

XX. Si contractus sit nullus, vel usurarius, id quod interest accipi non potest; quia est vera usura, sub fictio contractu testa; Leotard. q. 80. n. 1. qui multos citat.

XXI. Silicrum iustè relatum cum reliqua sorte computatur, quod variis modis fieri potest, ac praesertim per novam conventionem, creditor ex eo aliud lucrum iustum exigere potest, ratione scilicet, vel lucri cessantis, vel damni emergentis in mutuo; quod meo iudicio, perspicuum est; est enim auctor, & tota illa summa ex priore & novo lucro constituta, est creditoris; quid ni ergo illi fructificet; & licet antiquis legibus prohibiti sint usuræ usurarum, in casu praesenti locum non habet, in quo novam sortem consideramus. Leotard. q. 87. num. 19. qui multos citat.

XXII. Qui habuit tantum voluntatem conditionata dandi suam pecuniam ad negotiationem, nisi mutuanda fuisset, spem luci proximam & probabilem non habuit; ac proinde nihil exigere potest supra sortem; licet enim aliqui apud Lessum, probabile putent, exigi posse; ipse tamen Less. dub. 11. num. 95. fatetur, hoc non esse tutum in praxi; quapropter ad summum, illa opinio esset tantum probabiliter probabilis.

XXIII. Negotiator potest lucrum cessans ex sua pecunia mutuo data capere, licet aliam habeat otiosum, quam sibi in subsidium, vel alium finem se posuit, qua scilicet carere nolit; ita Gibal. cap. 5. art. 9. numer. 22. qui citat Navarr. Less. Molin. Delugo, Bonac. Salaz. à quibus multi alii citantur; quia revera lucrum illud cessat ex mutuo, & gravissimum est in utuanti nihil unquam ratione lucri cessantis, vel damni emergentis exigere posse, nisi totam suam pecuniam mutuo daret.

XXIV. Negotiator subtrahens suam pecuniam negotiationi, ut cuiquam det mutuo, quirevera illa indiget, lucrum cessans exigere potest; ita Maderus, Lugo, Lessius, citati à Gibal, num. 24. quia alioqui revera pateretur damnum ex illo mutuo.

XXV. Creditor, qui propter moram debitoris, coactus est aliam pecuniam sub usuris accipere, ac proinde ex iusta causa accepit, potest illud damnum repetere a debitor, qui supponitur esse in morta culpabilis; ita fere omnes Theologi; si tamen ex malitia creditur id agere, peccaret saltem contra charitatem; potest etiam qui pecuniam sumpsit fœnote, eam dare aleti mutuo, cum pacto se indemnam servandi; quilibet enim damnum à se arcere potest; Salas dub. 13. n. 6. ubi multos citat.

XXVI. Ad hoc ut mutuans aliquid exigere possit, ratione illius, quod interest, non est opus, ut pecunia jam destinata sit negotiationi, sed destinanda sufficit, Sal. dub. 20. num. 12. nec opus est, ut solitus sit negotiari, modis tunc revera lucrum probabile cesset, Sal. num. 2. etiam si malit mutuò date quam negotiari, Sal. num. 4. qui multos citat.

XXVII.

XXVII. Si creditor repetit mutuum ante praefixum solutioni terminum, mutuarius non censetur esse in mora, securus vero si nullum certum tempus praefixum est solutioni, modò interpelletur, Salaz. dub. 19. n. 10. & alii.

XXVIII. Licet pro mutuata, vel commodata pecunia nihil exigi possit, potest tamen pro locata, ad pompam scilicet, vel ostentationem; ita communiter omnes, & Lupus comm. 3. de usuris. §. 6. n. 1. testatur, hanc sententiam ab universa Theologorum, Canonistarum & Juristarum schola esse receptam; tunc enim fungitur vice mercis, vel corporis, & ejus usus est ipsa pompa & ostentatio.

XXIX. Non potest quispiam aliquid exigere ab exactore suorum reddituum, seu vestigialium, eo quod usus ei permititur exactæ pecunia, quia cum ratio veri mutui intercedit; sed ex mutuo nihil accipi potest; Navarr. lib. 3. cons. 2. de deposito Gibal. l. 3. c. 6. a. 6. n. 2.

XXX. Creditor accipiens pignus fructiferum, debet computare fructus in partem sortis; ita omnes Canonistæ, Juristæ & Theolog. quos dabit Salaz. dub. 28. Hinc antichresis qua in compensationem usus pecunia mutuo date, ceduntur creditori fructus fundi oppignorati, usuraria est; Gibal. cap. 7. 4. 13. n. 5. qui citat Frederic. Martin. Cujac. Hotman. Petri. Gregor. Annaun. Robert; nempe cum pignus sit mutuarius, illi haud dubie fructificat, quæ ratio valeret, etiam si antichresis sit perpetua, in qua, creditor non potest repetere mutuum, quamdiu debitor patitur illius percipere fructus pignoris; quia revera remanet ratio mutui; nec est quod aliqui ad censum referant; quia nec est certa annua pensio, quam census postulat, nec servatur aequalitas; si tamen ad contractum emptionis cum pacto retrovendendi ad arbitrium vendoris referatur, haud dubie licetum erit pactum; Cajet. 2. 2. q. 78. a. 2. ad 6. Gibal. n. 11. Sot. l. 6. q. 1. a. 2. modò attendatur aequalitas pretii; tunc enim creditor ex re sua fructus percipit, nec amplius pignus est. Adde Laym. lib. 3. tract. 4. cap. 16. n. 17. ubi testatur de communitate Etrina, sumpta ex l. 2. C. de pact. inter emptorem & vendorem; supponitur autem rectus animus contrahentium, nulla fraude infectus.

XXXI. Contractus ille frequens in Italia, quo creditor dat suam pecuniam debitori, & hic illi suam rem fructiferam, ita ut utriusque liberum sit reperire id, quod alteri dedit, si sit in mutuo est usurarius; vulgo dicitur, godere a godere; licet enim non nulli sint, qui eum admittunt ut legitimum, ut Major, Gabr. Conrad. Medin. Covarr. citati à Gibal. c. 7. n. 12. reprobatur tamen ab aliis, Soto scilicet, Navarr. Azor. Sylvest. Gibal. qui praeditos citat, quibus accedunt S. v. usur. n. 9. Leotard. q. 15. n. 30. qui citat Duard. Canis. Gabr. item Tamburin. l. 8. tr. 3. c. 7. §. 6. n. 16. si tamen reducatur ad contractum venditionis, cum pacto retrovendendi & retroemendi, communione, haud dubie est licitus; quia uterque se sua uitrit, & illius fructus percipit; hinc niterumque capacem esse necesse est ad emendum & vendendum; tunc enim non est pignus; nam ut pecunia transfertur dominium in unum, ita rei transfertur in alium: quod autem predictum pactum retrovenditionis licitus sit, docent communiter Doctores. Covarr. Medin. Conrad. Filius. Bonacina Diana citati à Gibal. n. 13. adde Tiraq. tract. de retract. condit. §. 5. Glos. 2. & Juristas fere omnes; et enim contractus utrumque onerolus, & onus.

XXXII. Fructus melioramentorum pignoris si forem etiam computari possunt, detractis tamen expensis, quas creditor repetere debet; ita docent magno consensu Theolog. & Juristæ, Navarr. Molina, Garcia, Azor, L. es. Filius. Lopez, Salaz, Ugolini. Scaccia, Gibal. n. 17. qui predictos citat; vide Leotard. q. 17. ratio est; quia fructus illi ad fundum pertinent; igitur sunt Domini fundi, scilicet mutuarii.

XXXIII. Contractus, quo pignus, data pecunia mutuò, creditor traditur, ealege, ut finita praefixa tempus, non fiat solvitur, si spinæ creditoris, potest esse iustus, si pignus non superer debitus, praescindendo tamen à lege prohibente, hæc lex commissoria à Constantino abrogata lib. 1. C. de pact. pign. idque tanquam certo jure confitetur supponit Innocent. III. in cap. significante 7. de pignorib. ; praescindendo tamen à lege politiva, modò debitor coactus non fuerit à creditore; non est iustus, inquam, quia nihil supra fortem debitor accipit: immo si ob moram culpabilem debitoris, hoc ipsum in pœna conventionale componitur; licet pignus superer debitus, modò pena culpa proportionata sit; alia pœna illud commissoriū iustum est; quia supra fortem ex remutuo creditor aliquid exigere. Delego d. 25. num. 177. Pactum tamen, quod sit, ut non iustitia pecunia, tempore praefixo, pignus vendam, aut venditum sit creditori, vel alteri, iulogatio, tunc aetimando, multi passim, ut iustum admittunt apud Gibalin. num. 26. qui citat Mano. Lup. Guid. Pap. Molin. Reginald. Ugolin. Salaz. Bonacina. Delugo, quialios citant; ea tamen legende, debitor non cogatur, aut per modum pœna conventionale apponatur; consule pro his Leotard. q. 7. & Gibal. art. 13.

XXXIV. Vendor non potest locare fundum emptori, pro pensione certa, donec premium solvatur; Ita Gibal. c. 8. a. 9. n. 4. qui citat Pet. Navarr. Rosell. Sylvestr. Armill. Tabien. Asten. Angel. Major. Antonin. Bernardin. Gabr. Panorm. Azor; alio citatidem Gibal. l. 2. c. 5. a. 5. concl. 2. licet tamen vendori retinere dominium fundi, donec premium solvatur; ac proinde cumdem fundum emptori locare, quæ est venditio conditionalis, aut in contradicutione, reservare sibi fructus usque ad pœna solutionem: non potest pharmacopola locare sua vaſa & mendicamenta pensione annua, ealegit medicamenta à conductore eadem estimatione edantur; est enim usura; Gibal. qui citat n. 9. Megal. Lugo. qui scilicet medicamenta quæ ipso aū consumuntur, locari non possunt; de locatione animalium vide Gibala. num. 10. illa autem iusta est, in qua onera quæ conductor subit, ad aequalitatem compensantur: si tamen sit a sit locatio, erit murum pallatum; Gibal. ibidem citat. Azor. Molin. Ling. Fillius. Navarr. Tolet. Ugolin. Facund. adde Leotard. q. 36. cuncta haec tamen facile deducuntur ex ipsi principiis; congregati tamen sine delectu, utribus morem gerent.

83. PITHANOPH. Gratissimum mihi accidit, quod ram multa in pauca contraxeris, que ni fallor, ad duo ista capita referuntur, rem scilicet Domino suo factum facere, ac proinde ex mutuata pecunia nullum iustum lucrum exigi posse; illud enim, quod non nulli Heterodoxi somniant, ustum pecunia concepi posse, sine dominio, id est plenam, ab solutum & independentem utendi facultatem, ac pro illo usum cum

cum ipso estimabilis, aliquid justi luci percipi non posset; nempe in rebus ipso usu consumptibus, usus juris à dominio non distinguuntur tamen illius facti, ut vocant, qui dependentiis Religiosi incapaces domini, ex Superiori residentia, pecunia aliquando utuntur; eum ea tamen fabulatione, ac dependentia, ut vocant, quæ religio vita instituto comperit; unde non modò nullum honorum dominium, sed nec ullam bonorum administrationem jure suo habent.

90. ANTIM. Primo quidem loco respondere possem, tunc pecuniam mutuo non dari, cum in mutuo verum ejus dominium transferatur; immo nullum contractus genus hic reperio, sed meram licentiam; nempe nulla inde obligatio sequitur, quam omnis contractus importat; illa porro licentia est aliquid expetibile, & pretio estimabile, & pro illa aliquid accipi posse non diffiteor; sed parvum lucrum maximum damnum minimè compensat; nam is, qui licentiam obtinuit, licet ut reilla potest, quæ cum ipso usu pereat, domino perit; nullum igitur periculum est, ne inde usuræ adiutum sibi faciant; nemo enim ad eò insanus, qui pro modico lucro, sortem integrum perdere velit.

91. PITHANOPH. Hæc probè sciebam; nec mirum mihi ait, Romanos Pontifices, in rebus, quæc ad hanc, nec ad bonos mores pertinent, aliquid inquit, se dissidente; nempe Nicolaus III. Clemens V. Innocentius IV. Alexander IV. Gregorius IX. contentum sententiam tenerant: quod ramen ibidem James declarat, Christum quarumdam resuon temporalium, quibus uebatur, dominium habuisse, ad fidem pertinet, & ad verum Scripturæ intelligentiam; nec contrarium alii Pontifices docuerunt; quod demum spectat ad illam dominii abdicationem quam fecerat Joan. 22 dico, vel à successoribus Pontificibus dominium illud denuo adiunquisse, vel apud fideles, qui res illas largiun-
nare; sed hac mittamus; cum certum sit, aliquid distingui à dominio in rebus ipso usu consumptibus.

92. ANTIM. Nollem dices omnino certum, competer Joan. 22 multi, si que graves autores oportent ad trahant, ut Major in 4. d. 38. q. 9. a. 1. Tertius in 2. summ. c. 112. D. Antonius 4. p. tit. 12. c. 4. d. 38. v. 2. verb. dominium 4.2. Aragon. 2.2. q. 62. cito summi d. reddit. Ecclesiast. 1. p. c. 1. n. 11. & alii plurimi; diceretamen poteras, si non certum, sed longe probabilis, cum longè plures autores aut sententia suffragentur; Gibalinus lib. 1. cap. 2. a. 2. a. 3. & Sanchi in decalog. 1. 7. c. 18. n. 5. multa sunt, & Glossa scilicet Panorm. Sot. Nayart. Ang. Damer, Azor, Molin, Valent. Bellarm. Less. Bell. Saz. Lugo, Laym. Man. Roderic. Alvar. Pe-
lagi. Alcozer, Quesadam, &c.

93. PITHANOPH. Dicamus ergo *probabilius*, ut mihi perinde est; jam quaro exte, utrum

habet scilicet quantumvis dependens & revocabili-

peratio estimabilis; si enim pretio estimabilis

estimatur, cur aliquid pro eo accipi nequeat;

cur a venditione non possit.

94. ANTIM. Hoc ipsum est quod Salmasius &

alii Heterodoxi libaliisque persuadere conan-

tes; cum ulti concedant, mutuarium

ad personam ius utendi pecunia, ac liberam poten-

tiam, prout usum juris, qui à dominio in pecunia

minime distinguuntur; igitur fructum ex re non sua

potest non debent.

95. PITHANOPH. Mirari si quis non possum, qua-

rum Heterodoxi doctrinam morum corruptam

multitudinibus Catholicis tanta contentione & vehe-

menterprobrent; & præ ceteris quidem, famosus

Molinus Molinæus, in libro, quem traditio-

nem Romanarum censem inscribit; cum tamen

ipsi usuram à peccato & culpa liberent; Quis un-

quam moralis Theologus, quantu[m]vis laxioris sy-

li, è laxitate devenit? hic sane tritum illud locum

haberet, Clodius accusat Mæchos, Catilina Cete-

gos; sed ad quæstionem propositam quid ambo

respondes?

96. ANTIM. Primo quidem loco respondere

possem, tunc pecuniam mutuo non dari, cum in mu-

tu verum ejus dominium transferatur; immo nullum

contractus genus hic reperio, sed meram licen-

tiam; nempe nulla inde obligatio sequitur, quam

omnis contractus importat; illa porro licentia est

aliquid expetibile, & pretio estimabile, & pro illa

aliquid accipi posse non diffiteor; sed parvum lu-

crum maximum damnum minimè compensat; nam

is, qui licentiam obtinuit, licet ut reilla po-

tes, quæ cum ipso usu pereat, domino perit; nullum

igitur periculum est, ne inde usuræ adiutum sibi

faciant; nemo enim ad eò insanus, qui pro modico lucro, sortem integrum perdere velit.

97. PITHANOPH. Sed si his, qui licentiam uten-

di accipit, obligetur pacto, ad restituendum inte-

gram sortem, etiam non accepto illius dominio, ut

in deposito nonnunquam fieri solet; si sors pereat,

Dominus non perit.

98. ANTIM. Vel est verum mutuum, in quo

transfertur dominium; vel est depositum, vel est

mera licentia utendi, id est, consumendi rem il-

lam; si primum, nullum lucrum supra sortem ex

mutuo exigere potest; si tertium, nulla est obli-

gatio restituendi, cum fuerit legitima licentia con-

sumendi; sic religiosus, qui de prælati licentia,

cibos consumit vel aliquid pecunia distrahit, non

tenet illam prælati restituere, & hic est merus

usus facti; si vero secundum dicatur, alia quæ-

stio est, si jubes, discutiemus; sed hæc prius ter-

minanda est, Lessius disp. 2. num. 46. habet al-

liam rationem, nempe, inquit, quando in mutuo,

transfertur dominium pecunia, cum usu libe-

ro, ubi deinde sors integra restituatur, adæquatur

obligatio, & nihil superest pretio estimabile, quod

mutuarius non adæquarit, ex titulo scilicet

justitia; igitur pro libertate utendi, retento do-

mino; nihil potest accipi supra integrum sortem;

quia alioquin pluris æstimanda esset pecunia, cu-

ius usus, retento domino conceditur, quæ illa

cujus usus simul cum dominio traditur, si reten-

to domino, sors integra cum aliquo lucro, pro ipso usu,

concesso verò, etiam cum usu do-

mino, sors ipsa dumtaxat, sine auctario, restitu-

debet.

99. PITHANOPH. Hæc ratio quamvis à nonnul-

lis impugnata, mihi demonstrativa videtur; quod

enim dicunt, dominium illud retentum, concessio

usu facti, id est facta potestate utendi, scilicet re-

vocabili, tanti æstimandum esse, quanti reverè æsti-

maretur, si usus facti minimè concessus fuisset, fa-

cile negabatur; tum quia, per licentiam illam, ma-

ximo pericolo pecunia exponitur, ne expendatur &

consumatur, ac proinde domino pereat, atque

ad eò ipsum dominium simul extinguatur; licet enim

pecunia, si repetatur, restituenda sit, si tamen de

licentia domini, consumpta est, restitu non debet;

cum scilicet illius, qui eam impedit, culpa non

perierit, nulla enim culpa est, re aliena uti, si

fiat, de licentia domini: Quod si illa pecunia usus

non est, pro usu nihil rependere tenetur; quia

nullus fuit usus; nec dicas, fuisset licentiam utendi,

eam-

eamque pretio estimabilem; nam cum fors integrum restituatur, illa licentia abunde compensatur, eo quod fors ipsa periculo subtrahatur, cui erat, de consensu domini exposita, ne scilicet ipsi periret, quis autem dicat, licentiam utendi cum ipso usum conjunctam quo ipsi domino perit pecunia, minoris estimandam esse, quam eamdem licentiam ad usum minimè redactam, si enim aliquid minus forte pro ipsa licentia refundatur, ubi fors ipsa integrum refunditur, quæ voluntatia potestati utendi permisit & concessa fuerat, nemo negat, prædictam licentiam probè compensatam fuisse.

94. ANTIM. Hæc proorsus arrident; si tamen audiatur liberat, unam, vel alteram rationem addam; quod è sancitatem faciam, quod prædictum argumentum Salmasi non nullus in errorem induxit.

95. PITHANOPH. Audiam libentissimè, & adnotabo, nam sum in hac opinione, nihil ferè superfluum de hac controversia dici posse; immo rem mihi gratissimam feceris, si ea, quæ à Salmasio aliisque Heterodoxis in gratiam usurpæ opponuntur, adducas, eaque solvendi rationem docueris.

96. ANTIM. Quisquis alteri permittit usum suæ pecuniaæ, retinet dominio, totam rem suam retinet, id est nulla re se privat; non dominio, quod retinet; non usu, quia illa potest uti, utriusque; igitur nihil est, quo se privet; igitur nihil est, quod compensari possit; illa porro licentia utendi, quam alteri dedit, facit, ut pecunia privari possit minimè invitus; ac proinde sine peccato alterius; hoc tamen est singulare donationis, scilicet voluntatis, qua vult, alium uti, sine peccato pecuniam suam; ac proinde non obligat ad restitutionem; unde non est donatio propria, sed voluntas ab慈iva peccati, & obligationis ad restituendum; & in ordine ad hunc effectum, perinde se habet, atque si donasset pecuniam; at verò in ordine ad se ipsum, perinde se habet, atque si nihil proorsus concessisset; cum de pecunia æquè disponere possit.

97. PITHANOPH. Dominus pecunia dat alteri potestatem utendi, quæ haud dubie videtur esse aliquid quo ille se privat.

98. ANTIM. Minimè verò; nempe alter habet potestatem physicam utendi; potest enim habere in manibus pecuniam Domini; illicet tamen utetur, & tenebitur ad restituendum, nisi accedit prædicta licentia, que id tantummodo præstat, ut is, cui datur, posito quod prædicta pecunia utatur, licet utatur, nec ad restituendum teneatur: Hinc Dominus nihil propriè donat; sed posito quod alter sua pecunia utatur, vult perinde esse, atque si donata fuisset.

99. PITHANOPH. Recèt; hoc ipsum est, quod voco potestatem moralem utendi, ex qua sequitur licitus usus; ita tamen subjectam, ut domini potestati omnino subjiciatur; quod tamen non obstat, ne pretio estimabilis censenda sit.

100. ANTIM. De vocibus tecum d'sertare nolim; voca ut voles; modò constet, nihil penitus domini, potestatis, usus ipsi domino per hujusmodi concessionem detrahi; ut autem ejusdem rei dominum perfectum in duobus esse non potest, ut morales Philosophi facilè demonstrant, ita in duobus potestas utendi eadem pecunia esse nequit; nam pro utroque eadem rationes militant; si ergo potestas est, imperfecta est, dependet est, & alteri potestati subjecta; unde vera potestas dicine nequit; vocetur licentia, vel communis nomine facultas; maneat igitur, Dominum pecunia nulla re per hanc

licentiam privati; ac proinde nullam exigere posse compensationem; scilicet ex justitia; quia perfectò non negarim, quia is, cui prædicta licentia conceditur, gratus esse debeat; & quin gratia loco illa licentia habendasit; unde gratis dumtaxat datur.

101. PITHANOPH. Restat adhuc mihi serupulus, sic enim per te mihi loqui licet; nempe Dominus pecunia habet ius, ne alter se in invito sua pecunia utatur, & si utitur, habet ius illam rependendi; utroque ius se se privat, per hujusmodi concessionem; ius autem omne suo pretio non caret.

102. ANTIM. Acutè sanè, ita primo aspectu esse videtur; at si rem paulò acutius perpendas, haud dubie invenies, Dominum pecunia nullo jure prevari; nempe si velis, statim revocare potest licentiam; igitur ius habet, ne alter pecunia sua utatur; sic volenti, inquit, non fit injuria; non quod hoc iure suo cedat, illudque abdiceret, sed quod iure suo uti nolit; quid igitur vult ille, de quo dicitur, volenti non fit injuria; revera non vult actionem illam, per se injuriatam, sed vult ius suum in iure non prorumpere, sed suo effectu mortali careat; vult ius suum impeditum esse, ne scilicet morales effectus ex eo refutentur; v. g. ex iure, quod habeo, ne quis mihi colaphum impingat, si forte impingatur, refutat ex iure meo, in prædicto colapho, ratio injuria mihi illata; item reatum percutiente, quo dignus pena contetur; item obligatio reparandi illata; injuriam; item in me refutat ius novum actionis contra illum; &c. Vides quod effectus morales refutent ex illo meo iure, quod habeo, ne quis mihi colaphum impingat; quod verò sint tantum effectus morales; ac proinde refutare dicantur, facilè intelligis; itaque si ponam obicem, ne prædicti effectus refutent, scilicet per voluntatem, impeditur influere ille morales mei iuris, nec illo jure me privo, quo prius gauderem, sed tantum facio, ne prædicti effectus sequantur; id est, ne sit injuria mihi illata, ne infligatur sit reus, ne teneatur ad reparationem, (præscindendo tamen à lege, vel divina, vel humana) ne acquiram ius satisfactionem exigendam, &c.

103. PITHANOPH. Ne verbum quidem addas velim; rem hanc clarissimè discussisti; licet novum explicacionis modum adhibueris, novum inquam mihi; nunquam enim rem istam sic explicari audi- veram; sed perge ad alias rationes.

104. ANTIM. Antequam id faciam, permittit quæso, ut exemplum explicacionis ergo d'allatum ad nostrum, de quo agimus, argumentum applicem; ita prorsus, quando alteri utum meæ pecunia permitto, habeo voluntatem, per quam volo, non quidem ut pecunia mea utatur, sed posito quod utatur, volo, apponi obicem, ne ex iure ac dominio meo refutent morales effectus, qui necessariò aliquo sequerentur, nisi obex poneretur, v. g. actio illa esse, furti, & iuventi; item refutaret obligatio in eo, restituendi pecuniam; item ius in me rependendi ab illo pecuniam meam; habeo, inquam, voluntatem impudentem, ne hujusmodi effectus morales refutent, nullo tamen jure, quod prius haberem, per hanc voluntatem me privo; sed ad aliam rationem venio. Licet prædictus ius facti concessus, sit estimabilis in ordine ad gratitudinem, non tamen in ordine ad iustitiam; ita ut per pacem, quidem enim mere temporale est, & pretio estimabili.

bile: vnde potest: at nullo modo vendi potest; quia non contracta venditionis, venditor totam rem suam integrum non retinet, ut patet; nempe aliquid vendit, quod a venditore transit in empto, quid porro illud sit, nescio; cum ego retineam integrum dominium meum pecunie, & liberum usum eius, quid ergo mihi deest: quid à me, qui sum emptor, in emptorem translatum est & à me absum: præterea in omni contractu, est reciprocum obligationem; ab ea enim Labeo & ceteri jurisconsulti contractum existimunt; atqui in præsenzi casu, ad nullum potest me obligo; nam eodem, quo prius, jure potest; igitur nulla obligatio in me nova est; igitur in jure etiæ venditio, in qua emptor quidem aequaliter obligat, non vero venditor: deinde si retinam illam, & retineo pretium, injurie agi aperte; si vero pretium retinere jure non possum, igitur licet utendi non potui vendere; igitur non est aliud pretio ex justitia estimabile, sed tantum ex gratitudine.

PITHANOPH. Hanc licentiam, quam mihi concedi, vnde pecunia tua, possum alteri vendere; igitur aliud pretio estimabile, etiam ex justitia.

108. Nequit facile posset antecedens; nempe enim illius pecunie Dominus non sis, ille in quem tuam urendicentiam translatum, invito Domino, illam uterum potes quidem illam eidem dare, cum datur tibi; ita revera ea utri; sed concedamus illud antecedens; nam revera, ubi acceperisti licentiam reditam, nihil obstar, quin te obliges patruum non tenuendum; ideo igitur illam vendere possum, nam inde lequitur, quod ego, qui sum illius Dominus, eam vendere possum, cum per illam contractum ad nihil prorsus me obligem, & nullum privatum maneam; restat igitur, ut dicatur, quoniam illam pecunia, quem tibi concedo, eodem estimabilem ex gratitudine, non tamen ex justitia; nempe maximum sanè tibi conuenientiam, nullo camen meo præsenti damnum aliquid, fieri posse, ut pecunia illa utaris, inservit probabile esse; cum tamen hoc possum, pecunia mihi, non tibi perire velim; & licet tamen non fuerit, vel in tamen, in ordine ad effectum illius morales, qui ex utroque aliena, invito Domino, resulant, ut perinde sit, atque si donatio pacis illius & impeditis huiusmodi effectu, illud quidem gratis facere possum, non tam propter pretio.

109. PITHANOPH. Nunquid pacisci tecum debet de gratitudine, ita ut illo paeto, ad gratitudinem, excepito beneficio, me distingueres & elegas; sic vovere possum esse elegatus, cum propter illius virtutis.

110. PITHANOPH. Possim quidem pacisci de gratitudine, sed posso quod ad gratitudinem te obligari, ad præstandum aliud ex gratitudine, non obligatio, sed eadem, quæ est juris natura, non operatio, non quidem aucta, vel firmata, non obstat illud novam obligationem non inducere, sed mere tantum expressa & significata; alioquin postum aliquam obligationem adderer, est obligatio ex justitia; igitur ex mera gratitudine, obligari non essem, quod, ut aijunt, repugnat terminis; idem dico de voto; quod non obligationem induceret, ex religione igitur ex mera gratitudine id non praestabat, sed fallor similem repugnantiam; nam etiam si dices, voto, id est, me ob-

ligo ad agendum ex sola gratitudinis obligatione; igitur ad non agendum ex obligatione religionis; igitur volo & nolo obligari ex voto; igitur vovo & non vovo, viden repugnantia.

111. PITHANOPH. Nunquam mihi persuaseram res istas morales ea subtilitate discuti posse, qua Theologæ, aut Philosophicæ vulgo discutiuntur: mihi plenè factum est satis; jam restat, ut mihi fugeras ea, que à Salmatio, Molinæo aliisque opponi solent, contra tam apertam & manifestam usuram & felonis turpitudinem.

112. PITHANOPH. Nullus dubito, quin ea facile di-

litas; Primo dicunt, ex variis loquendi modis, à veteribus usurpati, constare, mutuum non esse alienationem; immo & ex ipsa alienationis definitione;

nempe alienatio est rei suæ jurisque sui in alium translatio; atqui in mutuo, res quidem transfertur, ius ramen retinetur; igitur in mutuo, non transferatur dominium; igitur mutuans fructum pecuniae suæ jure omnino repetrere potest.

113. PITHANOPH. Hæc ni fallor inania sunt; cum & vox alienationis ab antiquis in mutuo usurpatas sit, ut doctissime ostendit Gibal. l. 1. c. 2. & in mutuo revera dominium & jus mutuantes in mutuariam transferatur; licet hic obligationem contrahat, tantumdem pecunia restituendi, & ille jus acquirat, tantumdem repetendi; utrumque novum, quod certè in omni permutatione fieri videmus, in qua, jus prius destruitur, & novum acquiritur; igitur & mutuans alienat pecuniam suam & jus tantumdem repetendi acquirit; mutuarius etiam dum non alienat, alienat pecuniam suam, & obligationem tantumdem restituendi, quam contraxerat, extinguit; sed quid aliud objiciunt.

114. PITHANOPH. Addunt, usura pecunia talis es- se, ut pro eo aliud mutuans merito exigere posse; item damnum esse mutuantes, carere sua pecunia.

115. PITHANOPH. Antecedens facile negatur, nec enim pecunia ex se aliud parit, sed tantum accedente hominum industria, cuius merum instrumentum est; immo longè sterilior est quam triticum, quod si terra mandetur, aliud grauum producit, licet fructus non tribuantur triticum, sed colono & solo; si quid ergo ex mutuaria pecunia lucri accedit, id sanè mutuarii industria tribuendum est, non vero pecunia, quæ prædictæ quidem industria servit, sed cum sit mutuarii, suam illi operam instrumentariam locat, non mutuanti, cuius amplius non est, sed ante fuit.

116. PITHANOPH. Sed hæc, qua facilitate ad-

struuntur, eadem negantur; jus divinum satis ex-

pressum habemus, cum presertim sancti Patres illud

vehementer exaggerent; quam sit, non inutile modo, verum etiam noxius reip. contractus usurarius,

velinde patet, quod per artem fœneratiam nemo dilecat, nisi alii ad egestatem reducantur: quantum porto juri naturali aduersetur, ab undè ostentum est.

117. ANTIM. Quisquis fœnus damnat, inquit, mercaturam damnat debet, cum pecunia æquæ in mercatura aliam pecuniam pariat, ac in fœnore.

118. PITHANOPH. Quis vel Tyro, quamvis rerum moralium ignoransissimus hæc effutiat; mercator emit merces justo pretio; advehi curat, non sine sumptibus & periculo; eas deinde vendit etiam justo pretio; hoc quidem secundum pretium majus est, licet sit ejusdem rei; quod mirum esse non debet; quasi vero piper in Germania non sit majoris pretii, quam in India, & saccarum in Polonia, quam in Brasilia; modò igitur mercator non minore justo emat, nec majore justo vendat, nulli facit injuriam; pretium autem non modò ab intrinsecarei substantia, sed etiam à variis circumstantiis petendum est; puta raritate mercium, longiore vectura, majore custodia, auctore periculo, industria, cura, labore mercatorum, ut eurent merces advehi, componi, elaborari, colligi, servari. Principis demum decreto ac lege; ex his si fallor satis constat, modò pretium justum sit, mercatorem, aut mercaturam damnari non posse: Immo si mercator in justo pretio vendat, injustitia quidem est, sed usura non est: & vero, modò res ad contractus venditionis reducatur, justo scilicet pretio, & juxta legum formam, vel sponte, non vero coacta donationis reducatur, usura timenda non est.

119. ANTIM. Recetè mones, sic enim multa exculantur, que alioquin, si in mutuo sisterent, usura labore inficerentur; non loquor de rebus fru&fis, que justè locari possunt, ut domus, vinea, fundus, animalia, in quibus nulla est difficultas, saltem que ad præsens institutum pertineat; sed de pecunia & rebus ipso usu consumptibilibus, que scilicet pondere, mensura, numero censerentur; si enim hæc à mutuo removeantur, applicenturque ad contractus venditionis, modò bona fides intercedat, & justum pretium, & nullum onus impositum præciliè ex dilata solutione, esset enim implicatum mutuum, ab usura labore immunita erunt.

120. PITHANOPH. Ut nimia morum laxitatem indulgendum esse non puto, ita nimium rigorem non probo; nec is sum, qui contractus illos hominibus interdielos esse velim, qui nec juri naturali, nec divino, nec humano aduersantur; quod juri naturali repugnat, intrinsecè malum est; unde si dubium sit, aliquem contractum juri naturali aduersari, id est intrinsecè malum esse, ita ut, certa saltem probabilitas non sit honestatis prædicti contractus; ad præsum & usum licetè reduci non potest; quod vero spectat ad legem humanam, immo & divinam, quatenus aliquid verat, quod tamen juri naturali non aduersatur. si hæc dubia est non obligat; & certum est, hominem ea non tenet.

121. ANTIM. Scio, quid tibi vells; illorum sententia non subscribis, qui nimia certè facilitatem, vel potius nimio rigore, quodam contractus damnari, qui sunt meræ venditionis, & bona fide initi; vir enim probus bona fide agere censendus est, & omni meliore modo, quod agere potest, ac proinde proprie conscientia testimonio censendus a screlinquendus.

122. PITHANOPH. Rem acu tetigisti; fuere quondam, qui montes pietatis, ut vocant, & census, & contractus asecuracionis, societatis, fidejus-

sionis cum aliquo lucro, item omne realis cambi genus dannarent; nunc vero cuncta hæc cum Apostolicis constitutionibus, cum conciliorum dictis, cum communi omnium Doctorum Catholicorum consensu, ita confirmata sunt, ut sine error aut stultitia, amplius dantur non possit; hinc rem mihi gratissimam fecisti, quod in præmissis corollariis, obiter licet monisti, nonnullos contractus aliquid usurarios, ab hujusmodi labore facilè liberari, si mutuo ad venditionis contractum traducantur, v.g. Antichresis facilè purgari potest; si enim creditor pignus fructiferum emat, ea tamen leges, à debito quoque sumque voler, redimiuntur, si legitimus contractus; item ille, qui vulgo dicitur godere à godere legitimus efficitur, si creditores illam fructiferam verè emat, ea tamen leges, ut una quæ ad libitum retrocedere queat; id est, & creditor revendere, & debitor redimere possit: item re frumentaria, servare volo meum tricuum ad laudandas usque Maii; vis illud modò emere, vendere, juxta valorem, qui erit prædicto tempore: hibisci pecunias, ex quibus lucrum referre percipio, delas non fœnori, sed ad censem, id est, usum justalem pensionem annum, juxta leges censibuscriptas; legitimum lucrum ex mea pecunia retinetur, vel in eo societatem cum mercatore; contractum enim societatis justum esse, nemo inter Catholicos negaverit, nam & meo & suo nomine mercator negotiatur, communi fortuna, luci scilicet & pietatis; fidejussor potest pacisci de præmo ac metu illius obligationis, quam suscepit, refunderet, id est, si casu aliquo pereat; huc revoca affermam, qui est verus fidejussor; possim emere in lucrum futurum probabile, sed incertum, cunctione; nam valor unius ad equare potest valorem alterius, cum neuter infinitè ab alio distet: si prædictum reterit, vel ater, posito quod ludus fieri cœui, emere aut vendere possum: item possum emere animalia & ea locare; ludus etiam & sponsio justi lucet illum fundant; est enim contractus quidam, operari, tale lucrum communi censu attributum videtur; hinc uterque se obligat, si vincatur ad prescriptum lucrum victori solvendum; in quo nihil inustum, si fraus & dolus absint, & nulla fideliter prohibens; vides quot modis pecunia justum lucrum parere possit; & hæc, ni fallor, in controversiam cedere non possunt, nec ab iis, qui rem intelligent, in dubium revocari: sed antequam longius excursum est nealium, quod Heterodoxi illi opponenant.

123. ANTIM. Nihil prorsus, quod levissimum non sit; unde mirari satis non possum, quoniam pietatis fieri poterit, ut viri alioqui eruditissimi & peritissimi, ob tam levia rationcularum momenta, à communi & Catholica, qua uirias damnant, tentia discesserint; Quam enim eruditus sit ultimus ille, qui scripsit; tam multa ingenii monumenta eruditio plena ab eo in lucem edita restantur abunde; in quibus sane, si errores, (homo enim Calvinista fuit) expungas, rauca erudita & recondita, & antiquorum literis eruta reperies; sed cur agitas caput; dixi forte aliquid quod tibi non audeat?

124. PITHANOPH. Nihil prorsus; nam ex quo dicas, mirificè probo; sed ingenuè dicam; dederam fidei & morum à Theologis tractavi & discuti velim, potius quam ab eruditis, & juris peritissimi. Theologum sane velim, sacerorum canonum, traditionum Ecclesiæ, Sanctorum Patrum, Historia Ecclesiastica non prorsus ignorarum, ut rerum moralium &

ciuntur; ex alia vero parte, ratio usura, saltem ut
apparet, manifesta est, nam ex mutuo præcisè lucrum
illud proficisci videtur.

128. PITHANOPH. Manifestum discrimen esse
constat; nam in mutuo, creditor usurarius percipit
fructus rei alienæ, non suæ, v.g. pignoris traditi, cu-
jus tamen dominium est penes mutuatarum; cum
tamen in hoc casu, creditor percipiat fructus ex re
sua, est enim dominus feudi.

129. ANTIM. Nodum profecto non solvis; quia
dominium utile feudi, ut vocant, est fundatarii, ac
proinde creditor percipit fructus rei, cuius domi-
num utile non habet; alioquin cessaret esse feu-
dum, essetque vera illius Domini venditio, nec ul-
lo modo pignus dici posset; & verò ratione dominii
sui directi, creditor jus tantum habet exigendi ob-
sequia illa, vel officia, ad quorum præstationem feu-
datarius fuit adstricetus.

130. PITHANOPH. Sed quid ni fiat commuta-
tio predicatorum obsequiorum in fructus feudi; hinc
sapientissimè cavit Pontifex, ne hæc officia exi-
gerentur, quo tempore percepserunt fructus
prædi.

131. ANTIM. Rectè; at si fructus longè superent
obsequia illa, si feudatarius etiam ea exhibere
velit; si feudum illud non gratis accepit, sed justo
precio emit, an justam illam compensationem esse
credideris?

132. PITHANOPH. Talis est natura & conditio
feudi, ut quoties rediret ad Dominum in pignus, pro-
prium feudatario mutuata, roties ad illum pertine-
ret dominium utile.

133. ANTIM. Bellè sanè; talis est, inquis natura
feudi; eodem jure quis diceret, talem esse naturam
mutui, vel pignoris; quasi verò afficta naturæ loco,
turpis conditio, usura labem abstergat: præterea si
dominium utile redit ad Dominum, definit esse pig-
nus, cuius reverè dominum remanet penes mutua-
tarium; igitur mutatur quæstio.

134. PITHANOPH. Remanet habitu, seu poten-
tia, ut aliqui vocant; quia soluto debito, denuo recipi-
bit feudum, teneturque creditor, alioquin illius Do-
minus illud restituere.

135. ANTIM. Igitur saltem est contractus cum
obligatione retrovenditionis; de quo paulò ante
actum est; nempe cum acquirat creditor dominium
utile feudi, per illum contractum, & feudatarius
dominium pecunia, quæ non videt, veram venditio-
nem esse; & cum addatur pactum, quo creditor ad-
stringitur, transferre idem dominium utile in feu-
datarium, quoties hic debitum solvet, est verus
contraetus venditionis, cum obligatione retroven-
dendi; nec ullo modo pignus est, ut constat ex di-
ctis; nec ratio fendi quidquam hic facit; nam idem
profrus fieret, etiam si feudum non esset.

136. PITHANOPH. An forte in favorem Eccle-
siae, hoc statutum fuit, cui iura in omnibus favere
solent.

137. ANTIM. Nullum statutum in favorem cu-
juspiam usuram excusat; quasi verò, lex humana li-
citur illud facere valeat, quod recipia & intrinsecè
malum & illicium est.

138. PITHANOPH. Cur feudum ita constitui
non potuit, præsertim si gratis concessum est, ut
hæc conditio apposita centeatur; scilicet, ut si quan-
do ipsi Domino directo oppigneretur, hic fructus
capiat, donec debitum solvatur.

139. ANTIM. Quasi verò usura pro conditione
apponi possit: i. idem de mutuo dicere; nempe
aliquid

aliquid alteri venderem, vea lege, ut si à memurum accipiat, usuram solvat.

140. PITHANOPH. Si gratis donat, sub hac conditione donare potest.

141. ANTIM. Jam restringis; igitur si feudum pretio comparatum est, vel justæ mercedis loco acceptum (vix autem alia invenies) hæc conditio apponi non poterit: deinde hac quidem lege donari potest à Domino, ut hic, cum volet, repeat, remitque imposita obsequia; non tamen unctione mutui aliquid accipiat, supra sortem: Quare standum esse arbitror eorum diës, qui volunt, licitam esse hanc fructuum retentionem, quatenus obsequiis debitis à feudatario equipollet; ac proinde, post institutam prudenti existimatione & qualitatem, quidquid fructuum supereret, in sortem computandum est; ita Adrian. in 4. tract. de usur. Glossa in c. *conquestus* de usur. Covart. lib. 3. Variar. c. 1. n. 4. Roderic. l. 3. de redditib. q. 7. n. 50. Ugolin. c. 11. de usur. §. 1. n. 2. Petr. Navarr. de rest. l. 3. c. 2. p. 2. n. 370. Salas de usur. dub. 31. num. 3. sclo, hanc interpretationem ab aliis paucis rejecit; sed ut dicam quod res est, non invenio meliorem, nec urget quod contra illam opponuntur, 1. dicunt, eam comparationem fructus inter & servitiam institui vix posse; sed hoc prudentum iudicio relinquitur; immo si feudatarius nolit redire hujumodi obsequia, compensari non debent, ipso invito; nam quo jure? 2. dicunt, Pontifices absolute loqui, nechabere aliquid, ex quo, prædicta compensatio deducatur. Immo Innocent. hoc expressè significat, vult enim feudatarium à prædictis obsequiis immunem esse, quandom Dominus fructus perceperit; unde manifeste colligo, fructus percipi in compensationem obsequiorum. 3. Pontifex, inquit, relinquit liberum Domino, recipere omnes fructus, modo prædictam immunitatem feudatario concedat: sed cum Pontifex justè agere censendis sit, haud dubie supponit, feudarium acquiescere iustæ compensationi. 4. si hoc esset, inquit, nihil Pontifex in gratiam Domini statuisset: An forte parum videatur, fructus pignoris percipere: standum igitur esse puro prædictæ interpretationi, & Dominum feudi vel hoc solum nomine fructus feudi oppignerati percipere, quod feudatarius cui dat pecuniam mutuo, consentiat pacto, ad prædictam compensationem, pecuniam aliquo in mutuo non acceptuus; underatione mutui, nullo modo fructus illi percipiuntur, aliquo in mutuo non acceptuus, sed quia pacto, unum onus in aliud permutatur.

142. PITHANOPH. Sed ratione mutui, ad nullum onus mutuarius obligari potest, aliquo utura non vitatur.

143. ANTIM. In feudis singularis ratio est, quæ pro aliis pignoribus non æquæ militat; nempe pignus traditur creditori ad securitatem foris; ut scilicet, casu quo, mutuarius non solvat, distrahi possit & vendiari que fieri satış creditori; at feudum est ipsius creditoris; igitur tanquam res mutuarii vendi non potest; igitur nisi cedat ipsi dominum utile, in compensationem scilicet obsequiorum debitorum à feudatario, vix appetet, quomodo feudum eidem creditori oppignerari possit.

144. PITHANOPH. An forte dici possit, feudatarii habere tantum jus percipiendi illos fructus, quatenus debita obsequia exhibet Domino, ac proinde remissis illis obsequiis, cessare illud jus, ac redire ad Dominum feudi.

145. ANTIM. Hoc adeo crudeliter dici non potest; quia non tantum ratione obsequiorum obtinuit domi-

nium utile feudi, sed ratione libera donationis Domini, sed de his hæc pauca sufficere videntur; potest idem prorsus de emphyteusi diendum est, quod de feudo, nec ullum, quo ad hoc, discrimen esse videatur; sed perge, quid tibi restat interrogandum.

146. PITHANOPH. Quæro ex te, utrum ex commodato aliiquid percipi possit; cum dominum commodati penes commodantem remaneat, unde cellatio illa, quæ contra mutuum militat.

147. ANTIM. Miror à te hæc proponi; quis enim hoc nescit; cum in commodato res ad certum mutuum gratis concedatur, si gratis, igitur ubi lucrum exigitur, jam commodatum non est.

148. PITHANOPH. Hæc sciebam; sed quid obstat hoc pactum de certa mercede apponi; de nominibus non dispuo, quæro tantum utrum illud pactum, sit commodatum, sive non sit, lucrum dici queat.

149. ANTIM. Distinguendum est; nam vel res commodata est fructifera & utilis, ut domus, equus, fundus, vel ipso usu consumptibilis, ut tricicum, pecunia, &c. Si primum, erit metu locatio, ac proinde licita; si vero secundum, erit metu mutuum, ac proinde illicitum; ut brevius, ita clarius, responderemus non possumus.

150. PITHAN. In mutuo datur dominium pecunia, hæc vero solus usus conceditur.

151. ANTIM. Eadem regeris, quæ supra discussa sunt; vel enim est usus juris, qui in hujusmodi rebus à dominio non distinguuntur, vel usus facti, pro quo nihil percipi posse, jam supra demonstratum.

152. PITHAN. Ita est, memini; sed de deposito quid, deponunt enim multi suam pecuniam ad metum, seu bancum, ut vocant, permittuntque depositario illius usum; unde hic maximū lucrum percipi an forte deponens illius lucri parte gaudere potest.

153. ANTIM. Minime gentium; quia tunc non est merum depositum, sed revera mutuum, ex quo aliquid percipere utura est, ut constat ex dictis.

154. PITHAN. At saltem depositarius ex deposito pecunia negotiari potest, v. g. quæstori & alii depositarii publici.

ANTIM. De depositario privato nullomodo abnuerim, cum eam pecuniam verè mutuo accepit, idque periculo suo; ita Sylvester, Navarr. Reb. Laym. Antonin. Molin. citati à Gibalin. lib. 3. c. 6. a. cur enim eodem jure non gauderet, quo alii mutarii gaudent; quod spectat ad publicos, præcidentando à lege prohibentes, & à ius publico, eadem ratio pro illis militat, & iidem autores faciunt; quia tamen, ut recte moneret Gibalin, citatus, hujusmodi negotiaciones ex pecuniis publicis in aliorum dominio cedunt, & scandala pariunt; nam licet depositarii illi publici suo periculo negotientur, cum vix libendo sint, multos tamen in ruinam secum trahant; via eas à peccato immunes esse, pronunciare.

155. PITHAN. Cur ergo Princeps, vel communis, ita suorum reddituum exactorem aut etarium querit, rem constituit, ut non modo nullum ipsi affigat, neque pendit, sed ab eo aliquid per modum pietatis annua exigit.

156. ANTIM. Non dubito, quin hæc usura sit; Navarr. l. 1. conf. 2. de deposito, quia solum mutuum in hoc casu fingi potest; & si hic publica pecunia depositarius, ut post Navarr. observat Gibal. illud officium depositarii in aliquem mercatorem transferat, ealege, ut in partem lucri veniat; metu utura est, quia scilicet lucrum ex mutuo; hinc qui depositus pecuniam suam apud mercatorem, cum pacto, ut sex aut quinque annua præstet, cum singula-

166 ANTIM. Cambium diversi generis est: primum est, quod minatum, seu malevoli vocant, & nihil aliud est, quā permutatio pecuniarum diversi generis inter se: ratione cuius permutationis, Camporū aliquid lucrum jure accipit: tum ratione lucri cessantis, tum propter diversa onera, quæ hoc officium importat: tum ob puriorē materiam pecunia, & utrum magis exēfum, & maius commōdum negotiandi inde proveniens: tum ob ejusdem pecuniaē caritatem, antiquitatem, pulchritudinem &c. nam cuncta hæc sunt præcio estimabili, igitur aliquid lucri ex iis percipi potest: & hæc est communissima sententia: licet enim pecunia in ratione monetae sit ejusdem valoris legalis, qui augeri non potest: in ordine scilicet ad res veniales & solutiones: in ratione tamen mercis, sic enim emitur quoddam pecunia genus, v.g. aurea pro ærea, non est dubium, quin propter varias causas, diversum pretium esse possit: sic Romæ cum litera Apostolicae solvendæ sunt scutis aureis Ronanis, quodlibet scutum emitur 15. Julii & quarta pars Julli, licet valor scuti sit tantum 15. Juliorum: Immo in emptionibus & solutionibus deduci potest in pactum, ut autem pecunia fiant, que si forte ad manum non sit, ærea, vel argentea emi potest: licet enim pecunia non possit expendi supra valorem legalem, ut pecunia tantum est, potest tamen ut mercis loco est.

167 PITHANOPH. De hoc Cambii genere non valde labore: sed de alio quod per litteras voco: scire tamen velim, an famuli, qui pecuniam Domini notum suorum servant, ex illa luctum per id Cambii genus referre possint.

168 ANTIM. In hoc genere, liberalissimum me habes: modò enim Domino nullum inde lucrum cestet, nullum damnum emergat, nec id fiat contra expremam illius voluntatem, non video, cur lucrua servus aliquod inde facere non possit: ad illum ramen catus quem habet de Lugo diff. 28. n. 27. Famulicilicet Camporis, qui cum solvere relietas bancarias ex commissione Domini, pro singulis scutis aureis, 14. Julios solvbat, qui tunc erat iustus quidem, sed insimus valor, licet à Campore Domino suo pro singulis scutis aureis 14. Julios cum dimidio accepiter: vullo modo concedendum existimò id iustè fieri potuisse: tum quia sine Domini damnatio fieri non potuit: cum inde aliquid mali non minis, apud eos, quibus litera bancaria solvebatur contraheret, non sine gravi fuz mensa nummulatæ detinendo, tum quia contra voluntatem Domini plusquam interpretativam faciebat: ac proinde invito illo, illius pecuniam tali modo administrabat: Qyod vero pertrinet ad Cambium per litteras, seu locale, fareor, intricatissimum rem mihi videri, & innumeræ fraudes excogitas esse, ad tegendam, Cambii obtentu, sordidam hominum avaritiam & usura labem: paucis tamen hanc expediti velles, paucis tamen expediti nequit.

169 PITHANOPH. Scio, intricatissimum esse argumentum, ac proinde difficillimum, tum ad retegendas usurariorū fraudes, tum ad conciliandas Autorum sententias, quæ hic maximè variazunt: unum tantum scire à te averem, utrum saltem aliquod Cambii genus esse putas, quod nullam usuram, nullam injustitiam contineat.

170 ANTIM. Haud dubiè, aliquid esse faciliè crediderim, cum enim Pontifices suis constitutionibus, nonnullis cambiis prohibitis, certas conditiones præscribant, quibus hoc contraetus genus licet sit, cambium aliquid iustum esse, necesse est.

171 PITHANOPH. Hoc tevera ita esse con-
jeceram; & verò si nec usuram, nec injustitiam con-
tinet, nemo iustum esse neget; atqui non continet
usuram, quia mutuum non est; nec injustitiam, quia
si quid supra fortem accipiatur, justo aliquo titulo
accipitur.

172 **ANTIM.** Constat sàne aliquando mutu-
um non esse , aut sàltem ex mutuo Campforem lu-
cram non exigere ; cùm scilicet primus ipse accipit
pecuniam , ad quam in alio loco solvendam Campa-
rio se obligat : scis enim hunc esse Cambriolum ;
Titius Lugduni Campfor est , id est cambium exer-
cit , Cajus ad illum accedit , offertque ipsi pecunias ,
ab eo sibi solvendas Romæ , ubi scilicet is indiger ;
sibi , inquam , vel lemptrionis correspondenti suo
(Cajus vocatur campforius) Campfor annuit , ac-
cipit pecunias à Cajo , cui dat literas ad correspon-
denter suum Pontium ; quibus acceptis , detracto
lucro cambii , solvit pecuniam Cajo vel Sempronio :
alio modo fieri potest , si Camplarius habeat pecu-
niam Romæ , quâ ratiæ Lugduni indiger , ubi est ,
& quam accipit Lugduni à Campfore , traditis illi-
teris ad Sempronium correspondentem Camplarii ;

quibus acceptis, solvit pecuniam Pontio correspondenti Campforis Lugdunensis: Primus quidem Cambii modus non est mutuum, aut saltem lucrum ex mutuo non percipitur; quia Campfor Titius primus accipit pecuniam; igitur si mutuum est, mutuaria est; sed ipse lucrum percipit, non solvit; cum tamen in mutuo, mutuarius mutuari lucrum, vel usuram solvat; in altero Cambii modo majores et difficultates; nam Campfor, qui dat suas pecunias Cajo, viderit eas mutuo dare, quidquid sit, primus Cambii modus usuram non contineat: quo vero justo titulo Campfor lucrum exigat supra fortem, Romæ, a correspondente suo Pontio solvendam Cajo, vel Sempronio, diputant auctiores.

173 PITHANOPH. Quid nō dicemus esse
contratum venditionis, quo pecunia p̄sens ven-
ditur pro absentia; nempe h̄ic pecunia mercis loco
est, ut jam supra dixisti.

174 ANTIM. Scio, à multis hunc titulum adduci, sed an justus sit, valde dubito; suppono enim pecuniam v. g. duplas Hispanicas esse utrobius ejusdem valoris: si enim diversus valor est, non est dubium, quin compensatio fieri possit, reducendo ad aequalitatem valore, adhibita scilicet aliqua communis mensura, v. g. libra gallica; suppono etiam titulum lucticessianus, vel danni emergentis cessare: hoc supposito, tanta valet pecunia Lugduni, quanti Romanæ, tanti præfens, quanti absens, ut patet in mutuo; alioquin hæc inæqualitas etiam in mutuo locum haberet, & obtento vanæ venditionis titulo, omnis usura excusaretur: nempe mutuarius emeret minorum summam pecunia præfens, majore summa pecunia absens & futura; hæc enim maximè absens est: equidem si Dupla Hispanica, ut dixi sint tantum Romæ 10. librarium Gallicarum & Lugduni 11. libraturum, si Romæ Campiorum dei mibi, 1000. libras, Lugduni suam pecuniam receptorurus, per correspondentem suum, haud dubie iure poterit exigere Lugduni 1100. libras id est 100 Duplas Hispanicas, quod iple tradidit Romæ: igitur valoris inæqualitate seposita, titulus venditionis in his sufficiens esse non videatur, ut aliquid supra sortem accipiri possit.

175 PITHANOPH. Nonnulli recurunt ad translationem pecunie, in qua ejusdem assecuratio includi videtur.

176 ANTIM. Modò Campores sinecè præcedant, ac sine dolo & fraude, hic titulus injustus esse non videtur: Caius enim, qui indiget pecunia Lugduni, quam habet Roma, latenter incedit, utvecant, cum accipiat eam Lugduni à Tito Camplio, contento eam deinde solvi Roma corripondentem suo Pontio, vel ab ipso Cajo, vel a Sempronio correspondente Caji, perinde se habet, atque si in periculo transversi curarer pecuniam Caji Roma Lugdum: ac proinde hujusmodi translatio cum affectatione conjuncta est preno & stimulans: igitur deputata mercede Campiorum pacisci potest: nec obest mutationem re ipsa non fiesi: nam perinde est si aquiesceret, estque virtus quædam translatio, ut vocare quod sane industria & cura Titi accepimus retenet debet: par modo, Caius habet pecunias Lugduni, ubi est, quibus indiget Roma: eas tradit Lugduni Tito, qui eas Cajo solvitur Roma: perinde ea se habet atque si Titus pecuniam Caji Lugdungi Romanum sic periculis transversi curarer, videtur in illam justum prædictæ translationis cum affectatione conjuncta.

177 PITHANOPH. Uocum dumtaxat titulorum
peticiam, & duos de disti, utrumque haud dubium
guinum & ab omnibus fere autoribus approbatum,
immo à Mercatoribus iustis ac piis. adhucum ad
de tevera prudenter subiecte mishi viisus, non
Camplores sincerè ac sine fraude agant: nam
telligo hic multum fraudibus locum esse.

178 ANTIM. *Quis hoc nescit, hinc et combi*
& *recambia, ficta, palliata, simulata, siue etiam*
quo nulla aut ficta ministratur littera campiorum
solvuntur in aliquo loco pecuniae, sed a d'omo plo-
quam lenocinie finguntur: Campor' v.g. Lugdunum
pecunias Cajo, recipiendas Rom' ac solvendas Po-
tio correspondenti suo, sed Caju nullas Rom' pecu-
nias habet, nullum creditum: igitur mensibus
est: tale est forte cambium cum recurso, ut vocat,
quod multi damnant, ut Soro, Navant, Rebil,
Comitol, Toletus, Laines, Adornus, Palmus, Pol-
vinus, Molin, Leotard, Lugo, Mercat, citari à Gib-
lib. 5. c. 1. a. 9. n. 2. Adde Justinian, Molin, Ro-
dric, Palat, Lup, Cayat, Tanner, Romuald, Coll,
quos citat Lugo diff. 28. sect. 7. n. 77.

179 PITMANOHP. Hoc argumentum solum
aliis discutendum est, ne longius hodierna dilec-
tatio producatur, hancmhi provinciam dedit, ut
recepui cancerem : in proxime sequenti, nisi feci
judices, agemus de cambio, & h temporis angustia
patiuntur, de alio argumento.

180 ANTIM. Bene est: cum libuerit, congo-
diemur: vale.

水
考

DIALOGUE